

02/2012

ELÄKETURVAKESKUKSEN KATSAUKSIA

Väestön ikääntymisen ja talouskriisin vaikutuksia Euroopan maiden eläkejärjestelmiin

Antti Mielonen, Hannu Ramberg ja Mika Vidlund

Eläketurvakeskus
PENSIONSSKYDDSCENTRALEN

02/2012

ELÄKETURVAKESKUKSEN KATSAUKSIA

Väestön ikääntymisen ja talouskriisin vaikutuksia Euroopan maiden eläkejärjestelmiin

Antti Mielonen, Hannu Ramberg ja Mika Vidlund

Eläketurvakeskus
PENSIONSSKYDDSCENTRALEN

Eläketurvakeskus

00065 ELÄKETURVAKESKUS

Puhelin: 029 411 20

Sähköposti: etunimi.sukunimi@etk.fi

Pensionsskyddscentralen

00065 PENSIONSSKYDDSCENTRALEN

Telefon: 029 411 20

E-post: förnamn.efternamn@etk.fi

Finnish Centre for Pensions

FI-00065 ELÄKETURVAKESKUS, FINLAND

Telephone +358 29 411 20

E-mail: firstname.surname@etk.fi

Helsinki 2012

ISSN-L 1236-7737

ISSN 1798-7474 (verkkojulkaisu)

Sisältö

1	Yleistä.....	5
2	Alankomaat	10
3	Britannia	15
4	Espanja	18
5	Irlanti	20
6	Italia	22
7	Kreikka	25
8	Norja.....	29
9	Ranska	30
10	Ruotsi	33
11	Saksa	35
12	Tanska	37

1 Yleistä

Erityisesti viimeisen kahden vuoden aikana on tehty päätöksiä eläkeiän nostamisesta niin EU-maissa kuin niiden ulkopuolellakin. Väestön ikääntyminen ja eliniän pidentyminen aiheuttavat haasteita eläkejärjestelmien ja koko julkisen talouden kestävyydelle. Ihmiset ovat eläkkeellä huomattavasti pidempään kuin ennen, mutta maksajia on yhä vähemmän. Vuoden 2008 finanssikriisi sekä viimeaikainen eurokriisi ovat heijastuneet julkisen talouden heikon tilanteen kautta myös eläkejärjestelmiin, joita on lähdetty muuttamaan nostamalla eläkeikä ja lisäksi menopaineen hillitsemiseksi monet maat ovat tehneet muutoksia myös eläkkeiden määräytymiseen ja etuuksien tasoon.

Eläkeikä- ja eläkeuudistukset laajemminkin ovat näkyvä osa maiden etsiessä keinoja talouskriisien ratkaisemiseksi, mutta niiden vaikutukset ovat nähtävissä vasta tulevaisuudessa eripituisten siirtymäaikojen jälkeen. Akuuttina hoitokeinona kriisin lieventämiseksi on joissakin maissa (esim. Irlanti, Ranska) ryhdytty purkamaan lakisääteisen eläkejärjestelmän puskurirahastoja ennenaikaisesti tai siirretty yksityisesti hallinnoituille eläketileille tarkoitettuja varoja valtiolle (esim. Latvia, Liettua, Puola, Unkari) jakojärjestelmällä toimivien eläkejärjestelmien rahoituksen turvaamiseksi. Lisäksi on tehty päätöksiä eläkkeiden indeksikorotuksista luopumisesta määräajaksi tai pidättäytytty tarkistuksista joko kokonaan tai osittain (esim. Alankomaat, Espanja, Italia, Kreikka). Osassa maita on toteutettu eläkkeiden tason suoranaisia leikkauksia (Irlanti, Kreikka, Ruotsi).

Katsauksen pääpaino on vanhuus- ja varhaiseläkeikämuutoksissa, joista on päätetty alkuvuoteen 2012 mennessä. Muutoksia on kuitenkin odotettavissa myös tämän jälkeen. Tarkastelu koskee lisäksi talouskriisin aiheuttamia muutoksia eläkejärjestelmien rahoitukseen. Muutoksista raportoidaan yhdentoista Euroopan maan osalta erikseen: Alankomaat, Britannia, Espanja, Irlanti, Italia, Kreikka, Norja, Ranska, Ruotsi, Saksa ja Tanska.

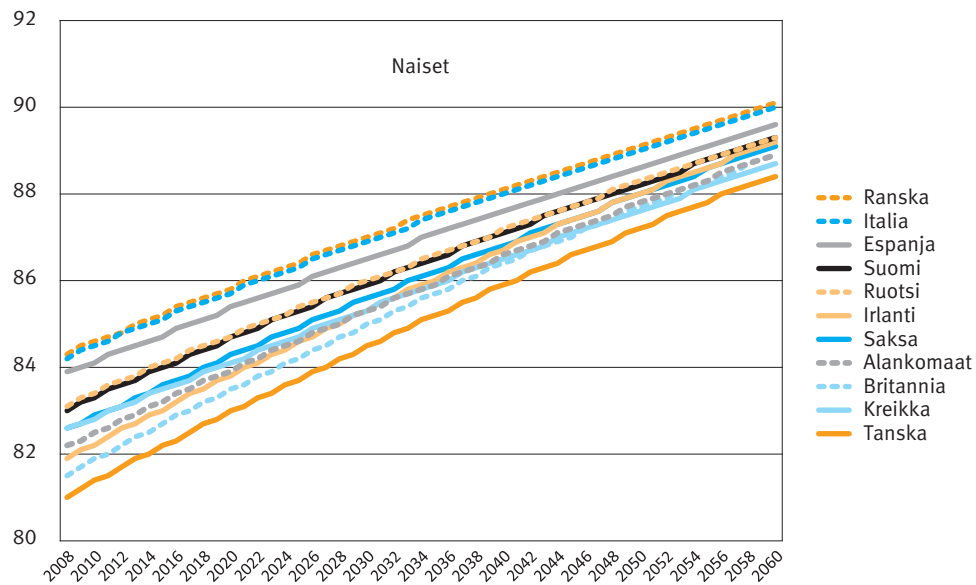
Vanhuus- ja varhaiseläkeikämuutoksista raportoidaan erityisesti lakisääteisten eläkejärjestelmien osalta, joihin eläkeikämuutokset ensi sijassa kohdistuvat. Eri maissa on myös ammatillisia eläkejärjestelmiä tai lisäeläkejärjestelmiä, joita voivat koskea matalammat eläkeiät, mutta pääsääntöisesti nämäkin yleensä seuraavat lakisääteistä järjestelmää tai ne pyritään saamaan samalle tasolle lakisääteisen eläkeiän kanssa. Lisäeläkkeiden eläkeikäkysymykset päätetään usein työmarkkinaosapuolten neuvottelujen tuloksena. Valtio voi osallistua suoraan joko neuvotteluihin tai esimerkiksi veropolitiikan tai muun lainsäädännön kautta epäsuorasti vaikuttaen lisäeläkejärjestelmien eläkeikäpäätöksiin. Näin eläkeikämuutokset koskevat lopulta lähes kaikkia työelämässä olevia, vaikka lisäeläkejärjestelmien eläkeikämuutosten aikataulu voi erota lakisääteisen järjestelmän aikataulusta.

1.1 Elinajanodote ja sopeutusmekanismit elinajan pitenemiseen vertailumaissa

Yksittäisiä kriisejä merkittävämpi taustavaikuttaja eläkeikämuutoksille on elinajanodotteen piteneminen ja tämän seurannaisvaikutukset. Eurostatin ennusteen mukaan vastasyntyneen elinajanodote kasvaa keskimäärin noin 6–8 vuotta vuoteen 2060 mennessä, miesten elinajanodotteen noustessa nopeammin (ks. kuviot 1.1a ja 1.1b).

Kuvio 1.1a.

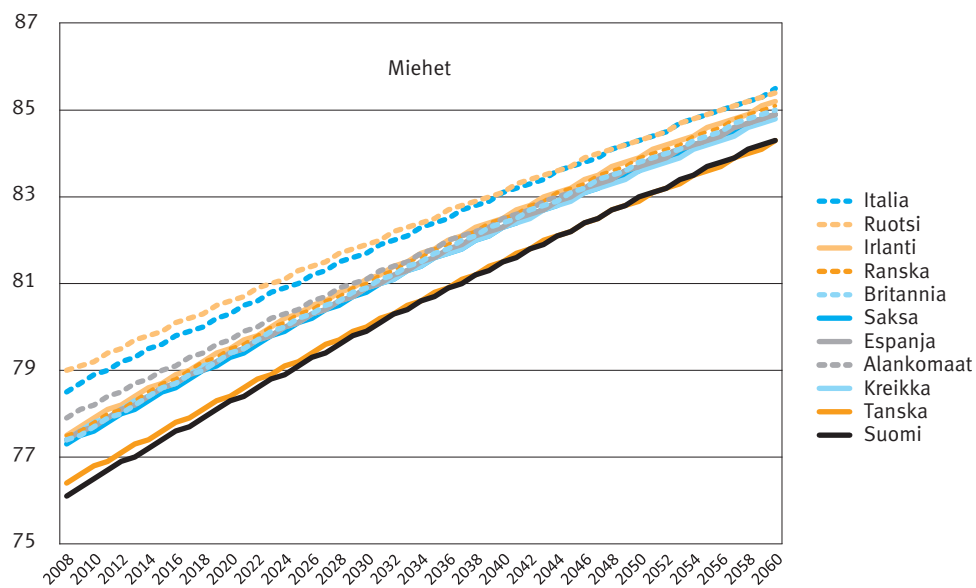
Naisten elinajanodotteen kehitys vertailumaissa vuosina 2008–2060.

Lähde: Eurostat.

Kuvio 1.1b.

Miesten elinajanodotteen kehitys vertailumaissa vuosina 2008–2060.

Lähde: Eurostat.

Useissa EU- sekä OECD-maassa on jo käytössä mekanismi, tai sellaisen käyttöönotosta on sovittu, jolla pitenevän eliniän vaikutus eläkemenoihin vakautetaan. Eläkejärjestelmät voidaan sopeuttaa joko nostamalla eläkeikää tai puuttamalla etuuden tasoon. Eläkeiän nosto voidaan tehdä joko mekaanisesti tai automaattisesti liittämällä eläkeikä elinajanodotteeseen.

Etuuden tasoa voidaan säätää esimerkiksi elinaikakertoimella. Jos eläkeikää tai etuuksien tasoa ei sopeuteta eliniän kasvuun, vaihtoehtona on myös nostaa eläkemaksuja vastaamaan kustannusten kasvua. Maksuperusteisissa järjestelmissä on yleistä, että kertynyt eläkevarallisuus muutetaan eläkkeellesiirtymisen yhteydessä annuiteetiksi, jossa otetaan automaattisesti huomioon elinajanodote. Maksuperusteisia järjestelmiä ei kuitenkaan käytetä yleisesti lakisääteisinä perusjärjestelminä. Nimellisesti maksuperusteisissa järjestelmissä käytetään elinajanodotteesta johdettua jakolukua kuukausieläkkeen laskemisessa. Näitä järjestelmiä on käytössä vertailumaista Ruotsissa ja Norjassa.

Alla olevassa taulukossa on esitetty maat, missä elinajanodote on sidottu suoraan eläkeikään ja missä se vaikuttaa eläkkeen määrään. Näiden lisäksi tai niiden sijasta on voitu sopia eläkeiän mekaanisesta nostosta. Tarkastelussa mukana olevista maista Alankomaat, Britannia, Espanja, Italia, Kreikka ja Tanska ovat sitomassa eläkeiän elinajanodotteen muutokseen. Italiassa tämä tapahtuu jo vuodesta 2013 alkaen, mutta useimmissa vertailumaissa vasta 2020-luvulla.

Taulukko 1.1.

Lakisääteisten eläkejärjestelmien sopeuttaminen eliniän pitenemiseen*.

EU-15	Elinaikakerroin tai vastaava eläketasoon vaikuttava mekanismi	Elinajanodotteeseen liitetty eläkeikä	Eläkeiän mekaaninen nosto
Alankomaat		X	X
Belgia			
Britannia		X	X
Espanja**	X (?)	X (?)	X
Irlanti			X
Italia		X	X
Itävalta***			
Kreikka		X	X
Luxemburg			
Portugali	X		
Ranska***			X
Ruotsi	X		
Saksa	X		X
Suomi	X		
Tanska		X	X
Muut			
Islanti			
Latvia	X		X
Norja	X		
Puola	X		X
Sveitsi	X		
USA			X
Japani			X

* Tarkastelussa mukana olevat maat on lihavoitu.

** Kestävyyskertoimen käyttöönotosta vuodesta 2027 alkaen on sovittu. Tarkemmat yksityiskohdat kertoimen vaikutuksesta ovat kuitenkin vielä auki.

*** Eliniän piteneminen on eläkepoliittisen päätöksenteon taustalla. Ranskassa eläkeikien ja vakuutusikävaatimuksen nousu on vaiheistettu syntymäajan mukaan. Vakuuttamisaikavaatimuksen tarkistus tehdään vuonna 1956 syntyneistä alkaen ottamalla huomioon eliniän muutos. Tarkistaminen otettiin lainsäädäntöön Ranskan vuoden 2003 uudistuksessa, mutta mekanismin soveltamista ei ole automatisoitu, vaan siitä on vielä erikseen päätettävä. Itävallassa erillinen eläkekomitea ottaa huomioon elinajanodotteen kehityksen eläkepoliittisissa toimenpidesuosituksissa.

1.2 Eläkeikämuutokset vertailumaissa

Mekaanisten nostojen myötä eläkeikä nousee asteittain yleisesti 67–68 vuoteen. Nostot ajoittuvat pääsääntöisesti vuosien 2020–2030 välille. Lisäksi maissa, joissa sukupuolilla on eri eläkeiät, naisten eläkeikä nostetaan miesten tasolle. Suurimmat muutokset eläkeikiin koskevatkin yleensä naisia, joiden eläkeikää nostetaan useissa maissa nopealla aikataululla jopa 5–6 vuotta (Kreikka, Britannia, Italia). Mekaanisten nostojen jälkeen eläkeiät ovat usein sidottu elinajanodotteen kehitykseen. Vanhuuseläkeiät sekä niiden nostolle sovittu aikataulu on esitetty tarkemmin taulukossa 1.2.

Etelä- ja Keski-Euroopan maissa erilaiset varhennetut vanhuuseläkkeet ovat olleet yleisiä ja ne ovat usein sidottuja vakuutusajan pituuteen tai ammattikohtaiseen luokitukseen. Näissä maissa varhaisen eläkkeellesiirtymisen myöntämiskriteereitä on viime vuosina tiukennettu mm. pidentämällä vähentämättömän eläkkeen saamiseksi vaadittavaa vakuutusajaa ja nostamalla eläkeikä. Pitkän työuran perusteella ja ennen yleistä vanhuuseläkeikää myönnettäviä ns. seniorieläkkeitä on vertailumaista Espanjassa, Italiassa, Kreikassa, Ranskassa ja Saksassa. Vakuutusaikaan kuuluu ansiotyön aika työntekijänä tai yrittäjänä ja sen lisäksi vakuutusaikaan rinnastettavia palkattomia jaksoja, kuten lastenhoitoajat ja sosiaalivakuutusetuksien saantiajat.

Ranskassa vähintään 57-vuotiaalle irtisanotulle työntekijälle eläkettä vastaavan työttömyysetuuden (AER) myöntäminen uusille hakijoille lakkautettiin vuonna 2010. Saksassa työttömyyseläkkeiden myöntäminen päättyi vuonna 2014. Tanskassa on mahdollista saada varhaiseläke (efterløn) työttömyysvakuutusjärjestelmästä ja siihen on oikeus aikaisintaan 60 vuoden iästä, jos vakuutettu on ollut työttömyyskassan jäsen vähintään 25 vuotta ja maksanut erityistä varhaiseläkemaksua. Etuuden saaminen ei kuitenkaan edellytä työttömyyttä. Työttömyysvakuutuksesta myönnettävän varhaiseläkkeen ikäraja nostetaan ensin mekaanisesti 62:een ja sen jälkeen eläkeikä määräytyy elinajanodotteen mukaan samoin kuin vanhuuseläkeikä. Espanjan uudistuksessa ikääntyneille on edelleen luvassa vähennetty varhaiseläke (61 v) työttömyyden perusteella, mikäli vakuutetulla on vaadittava vähimmäismäärä vakuutusvuosia (33).

Taulukko 1.2.

Vanhuseläkeiät EU-maissa, Sveitsissä, Japanissa ja Yhdysvalloissa.

	Nykyinen eläkeikä	Tuleva eläkeikä
EU-15	Miehet / Naiset	Yleinen eläkeikä tai miehet / naiset
Alankomaat	65	66+ (2020)
Belgia	65	-
Britannia	65 / 60	67 (2028), 68 (2046)
Espanja	65	67 (2027)
Irlanti	65	68 (2028)
Italia	65 / 60	67+ (2022)
Itävalta	65 / 60	65 (2033)
Kreikka	65 / 60	65+ (2021)
Luxemburg	65	-
Portugali	65	-
Ranska	65 v 9kk	67 (2017)
Ruotsi	65	-
Saksa	65	67 (2029)
Suomi	63–68; 65	-
Tanska	65; 67	67+ (2022; 2030)
EU12	Miehet / Naiset	Miehet / Naiset
Bulgaria	63 / 60	-
Kypros	65	-
Latvia	62	65 (2021)
Liettua	62,5 / 60	65 (2026)
Malta	61 / 60	65 (2027)
Puola	65 / 60	67 (HE)
Romania	63v 10kk / 58v10kk	65 (2014) / 60 (2014); 65 (2030; HE)
Slovakia	62 / 60	62 (2014/2024)
Slovenia	58–65 / 56v8kk–63	61 (2023)
Tshekki	62v2kk / 61	65 (2030)
Unkari	62	65 (2022)
Viro	63	65 (2026) / 63 (2016); 65 (2026)
Islanti	67	-
Norja	67	-
Sveitsi	65	-
USA	66	67 (2027)
Japani	60;65	65 (2025), 68 (2027; HE)

HE: Hallituksen esitys tai vastaavantasoinen suunnitelma.

+: Elinajanodotteen mukaan nouseva eläkeikä.

UK: Naisten eläkeikä nostetaan asteittain 65 vuoteen vuosien 2010 ja 2020 välillä, eläkeikä nostetaan 68 vuoteen vuosina 2024–2046 (nykyinen hallitus pyrkii aikaistamaan aikataulua).

AT: Naisten eläkeikä nostetaan asteittain (6kk vuodessa) 65 vuoteen vuosina 2024–2033.

FR: Eläkkeen voi saada vähentämättömänä 60 vuoden 9 kk:n iässä, jos vakuutusaika on täysi (2012 alkaen 41 vuotta).

SE: Työeläkkeessä joustava eläkeikä 61 ikävuodesta alkaen, vanhan järjestelmän mukaan eläkeikä on 65 v. ja takuueläke 65 v.

FI: Työeläkkeessä joustava eläkeikä 62–68 v; Kansaneläke 65 v.

NO: Joustava eläkeikä 62 ja 75 ikävuoden välillä vuodesta 2011 alkaen.

DK: Kansaneläkkeen yleinen eläkeikä 65 vuotta. ATP-eläkeikä 67 v.

SK: Lapsettoman naisen eläkeikä. Lapset alentavat naisten eläkeikää enintään neljällä vuodella. Kaikilla naisilla on sama eläkeikä v. 2024.

SI: Eläke myönnetään 20 vuoden vakuutusajan perusteella. Mikäli vakuutusaikaa on välillä 15–20 v, eläkeikä on 65/63. Hallitus on ehdottanut pitkän vakuutusajan perusteella myönnettävän eläkkeen vakuutusaikaavaatimusta (2010: 40 v / 37 v 3 kk) ja eläkeikää (2010: 58 v / 56 v 8 kk) nostettavaksi (miehet/naiset). Vanhuuseläke voitaisiin myöntää vähentämättömänä 60/58 vuoden iässä 43/41 vakuutusvuoden jälkeen (miehet/naiset).

CZ: Lapsettoman naisen eläkeikä. Lapset alentavat eläkeikää enintään 4 vuodella (vähintään 5 lasta) (vuonna 2030 enintään 3 v 4 kk).

2 Alankomaat

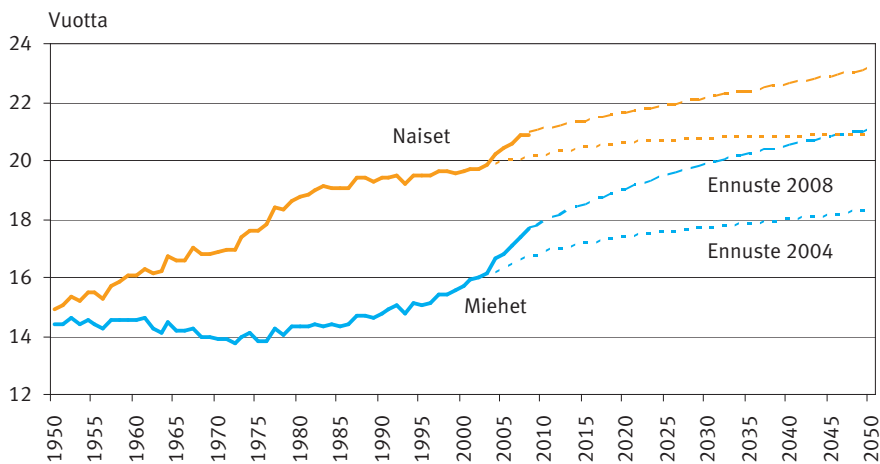
2.1 Taustaa

Alankomaissa ei ole olemassa lakisääteistä työeläkejärjestelmää (pl. työkyvyttömyyseläkejärjestelmä), mutta lähes kaikki työssäkäyvät (n. 95 % työntekijöistä) ovat lisäeläkejärjestelmien piirissä. Yleisesti kansaneläke muodostaa Alankomaissa noin puolet eläkkeensaajan kokonaistuloista ja lisäeläkkeiden osuus on keskimäärin hieman tämän alle, tulotasosta riippuen. Kansaneläke ei ole tulovähenteinen.

Alankomaissa vanhuuseläkeikä on lakisääteisessä kansanvakuutusjärjestelmässä tällä hetkellä 65 vuotta sekä miehillä että naisilla, eikä varhennus- tai lykkäysmahdollisuuksia ole. Eläkeikä on ollut sama vuodesta 1957 lähtien, jolloin järjestelmä luotiin. Tuolloin keskimääräinen elinajanodote oli 65-vuotiaille alle 15 vuotta kun se nykyään on noin 20 vuotta (ks. kuvio 2.1.). Kuvioista voi myös havaita, kuinka elinajanodotteen kasvuvauhtia on selkeästi aliarvioitu ennusteissa. Työmarkkinoilla sovituisia lisäeläkejärjestelmissä 65 vuotta on ns. normaalieläkeikä. Näissä järjestelmissä voi kuitenkin olla myös eläkkeen varhennusmahdollisuuksia.

Kuvio 2.1.

65-vuotiaiden elinajanodotteen kehitys Alankomaissa.

Lähde: Abvakabo FNV¹

2.2 Eläkeneuvottelut

Pääministeri Jan Peter Balkenenden (Kristillisdemokraattinen puolue) maaliskuussa 2009 esittelemässä talouden elvytys- ja uudistuspaketissa kansanvakuutusjärjestelmän (AOW) vanhuuseläkeikää esitettiin nostettavaksi kahdella vuodella ensin 66 vuoteen vuonna 2020 ja edelleen 67 vuoteen vuonna 2025. Pitkän työuran (väh. 42 v.) tehneet saisivat edelleen

¹ <http://www.abvakabofnv.nl/PDF/bondsraad/dossier-aow1/244975/.pdf>

jäää eläkkeelle 65-vuotiaana, mutta eläkkeeseen tehtäisiin tällöin varhennusvähennys. Joulukuussa 2009 hallitus toi eläkeikää koskevan lakiesityksen parlamentin alahuoneen käsitte-lyyn, mutta helmikuussa 2010 Balkenenden hallitus joutui eroamaan Afganistaniin sijoitet-
tävien ISAF-joukkojen mahdollisesta lisäämisestä syntyneiden sisäisten ristiriitojen vuoksi ja näin eläkeuudistus jäi valtiovallan osalta odottamaan uuden hallituksen toimenpiteitä.

Työnantajat ja palkansaajat jatkoivat eläkeuudistusneuvotteluja omilla tahoillaan ja saivat kesäkuussa 2010 solmittua sopimuksen (Pensioenakkoord) sekä kansanvakuutusjärjestelmän että lisäeläkejärjestelmien uudistamisen peruslinjoista. Eläkesopimuksessa sovittiin vanhuuseläkeiän muuttamisesta joustavaksi, jolloin normaalieläkeikä olisi 66 vuotta vuonna 2020, mutta eläkkeen voisi saada kuitenkin varhennettuna aikaisintaan 65 vuotiaana, jolloin eläkkeeseen tehtäisiin 6,5 prosentin vähennys. Eläkeikä myös sidottaisiin sopimuksen mukaisesti elinajanodotteeseen vuodesta 2025 eteenpäin.

Lisäeläkejärjestelmien ns. normaali eläkeikä nousisi jo vuoden 2013 alusta 66 vuoteen ja edelleen 67 vuoteen vuonna 2015. Lisäksi lisäeläkejärjestelmien maksutaso haluttiin vaikuttaa korkeintaan nykytasolle, joten muutokset elinajanodotteessa tai sijoitusten tuotoissa heijastuisivat myös eläke-etuuksiin, jotta välttyttäisiin eläkemaksujen korottamiselta nykytasolta.

Lokakuussa 2010 muodostettu vähemmistöhallitus, pääministerinään liberaalisen kansanpuolueen Mark Rutte, hyväksyi sopimuksen periaatteet, mutta yksityiskohtainen kolmi-kantasopimus saatiin aikaan vasta kesäkuussa 2011 pitkällisten neuvottelujen jälkeen. Uudessa eläkesopimuksessa palkansaajajärjestöt saivat eläkeiän noston hyvityksenä 0,6 prosentin ylimääräisen vuotuisen korotuksen AOW vanhuuseläkkeeseen alkaen vuodesta 2013 aina vuoteen 2028 saakka. Myös työuravaatimus varhennetusta eläkkeestä poistettiin.

Uuden sopimuksen mukainen lakiesitys kansaneläkkeen muuttamisesta² odottaa senaatin hyväksyntää (Eerste Kamer) ja lain odotetaan tulevan voimaan keväällä 2012. Lisäeläkepuolen muutosten suhteen sosiaali- ja työministeriö odottaa sopimukseen liittyvien neljän eri selvityksen valmistumista. Selvityksissä arvioidaan eläkesopimuksen vaikutuksia nykyisiin lisäeläkejärjestelyihin, sopimuksen sukupolvivaikutuksia sekä EU-lainsäädännön yhteensopivuutta. Selvitysten odotetaan olevan valmiita keväällä 2012, jolloin niiden aiheuttamat mahdolliset muutokset lisäeläkelakiin (*Pensioenwet*) saataisiin tehtyä vuoden 2013 loppuun mennessä ja lainsäädännön toimeenpano toteutuisi vuoden 2014 alussa.

2 <http://www.rijksoverheid.nl/bestanden/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2011/10/12/wet-verhoging-pensioenleeftijd-extra-verhoging-aow-en-flexibilisering-ingangsdatum-aow-en-memorie-van-toelichting/wet-aow-en-mvt.pdf>

2.3 Uuden eläkesopimuksen muutokset 1. pilarin (AOW) vanhuuseläkkeeseen

- Eläkeikä nousee 65:stä 66 vuoteen vuonna 2020 ja edelleen todennäköisesti 67 vuoteen vuonna 2025.
- Eläkeikä sidotaan 65-vuotiaan elinajanodotteeseen. Elinajanodote lasketaan viiden vuoden välein, alkaen v. 2014 ja efektiivinen muutos eläkeikään tehdään 11 vuoden kuluttua elinajanodotteen laskemisesta, eli ensimmäisen kerran v. 2025. Eläkeiän muutos lasketaan elinajanodotteesta seuraavan kaavan mukaisesti:

$$V = (L - 18,26) - (P - 65),$$

jossa V on eläkeiän muutos, L on 65 vuotta täyttäneiden jäljellä olevan elinajan odote arviointivuonna ja P on eläkeikä muutosta edeltävänä vuonna. Jos lauseke on negatiivinen tai pienempi kuin 1, on eläkeiän muutos 0. Jos V saa arvon, joka on 1 tai suurempi, eläkeikää nostetaan vuodella.

- Eläkkeen voi varhentaa: maksimi varhennus 2 vuotta, mutta ei 65 vuoden ikää alemmaksi
- Eläkkeen voi lykätä enintään 5 vuotta
- Lykkäyskorotus ja varhennusvähennys 6,5 prosenttia vuodessa
- Eläkkeen määrään ylimääräinen 0,6 prosentin vuotuinen korotus v. 2013–2028

2.4 Uuden eläkesopimuksen muutokset 2. pilarin työmarkkinaeläkkeisiin

- Normaali eläkeikä nousee 65:stä 66 vuoteen jo vuonna 2013 ja edelleen 67 vuoteen vuonna 2015. Tämän jälkeen eläkeikä sidotaan AOW-eläkkeitä vastaavasti elinajanodotteen kehitykseen.
- Sopimus edellyttää muutoksia lisäeläkkeiden eläkevastuiden laskentaperiaatteisiin ja näin ollen muutoksia myös lisäeläkkeitä säätelevään puitelakiin (*Pensioenwet*) ja erityisesti sen vakavaraisuussäännöstöön (*FTK*).
- Maksutaso on tarkoitus vakauttaa korkeintaan nykyiselle, noin 20 prosentin tasolle.

2.5 Rahoitusmuutokset lakisäätteisessä eläkejärjestelmässä

Vaikka väestön ikääntymisestä sekä suurten ikäluokkien eläköitymisestä aiheutuva menojen kasvu on merkittävää³, Alankomaissa kansanvakuutuksen vanhuuseläkemaksulle on vuonna 1997 sovittu 18,25 prosentin enimmäistaso. Tällä hetkellä maksutaso on 17,90 prosenttia palkasta (alle 33 863 euron vuosituloista v. 2012), mutta eläkemeno on jo huomattavasti nykyistä maksutasoa tai enimmäismaksutasoa korkeammalla tasolla. Ratkaisuna on ollut rahoittaa osa eläkemenoista valtion budjetista.

³ <http://www.cbs.nl/en-GB/menu/themas/overheid-politiek/publicaties/artikelen/archief/2010/2010-3239-wm.htm>

Budjettirahoituksen osuus on kasvanut merkittävästi viime vuosina ja on tällä hetkellä jo yli kolmannes eläkemenosta⁴. Ennusteiden mukaan budjettirahoituksen osuus tulee nousemaan maksimissaan noin 50 prosenttiin eläkemenoista vuonna 2040, jos maksutasoa ei nosteta.

Verorahoituksen osuuden nousua perustellaan mm. sillä, että näin eläkemenojen kasvuun osallistuvat myös eläkkeensaajat. Jos eläkemenot rahoitettaisiin vain eläkemaksujen kautta, lisääntynyt maksurasitus koituisi vain työikäiselle väestölle, koska eläkemaksu on palkansaajalta perittävä veroluonteinen maksu.

Eläkkeen alkamisajankohtaan on myös tehty pieni muutos vuoden 2012 huhtikuun alusta lähtien. Eläke myönnetään tällöin vasta henkilön 65-vuotispäivästä lähtien. Nykyään eläke myönnetään sen kuukauden alusta, jolloin hän täyttää kyseisen iän. Muutoksella haetaan välittömiä säästöjä eläkemenoon.

2.6 Lisäeläkejärjestelmien rahoitustilanne

Edellisvuonna lisäeläkejärjestelmiin ei tehty yleisesti indeksikorotuksia. Myös vuonna 2012 hyvin harva eläkerahasto pystyy korottamaan etuuksiaan, ainakaan täysimääräisesti. Suurin eläkerahasto, julkisen alan ABP, ilmoitti 2011 joulukuun alussa, että se ei pysty korottamaan eläkkeitä vuodelle 2012 sektorin palkkojen nousua vastaavasti (0,25 %). Tammikuussa 2012 ABP ilmoitti, että etuuksien ja eläkekattumien 0,5 prosentin leikkaus vuoden 2013 huhtikuussa on hyvin todennäköistä. Lisäksi ABP joutuu nostamaan eläkemaksuja 3 prosenttiyksiköllä, jotta sen rahastointiaste nousisi kestäväälle tasolle. Vastaava kehitys näyttäisi olevan todennäköistä myös usealla muulla lisäeläkerahastolla.

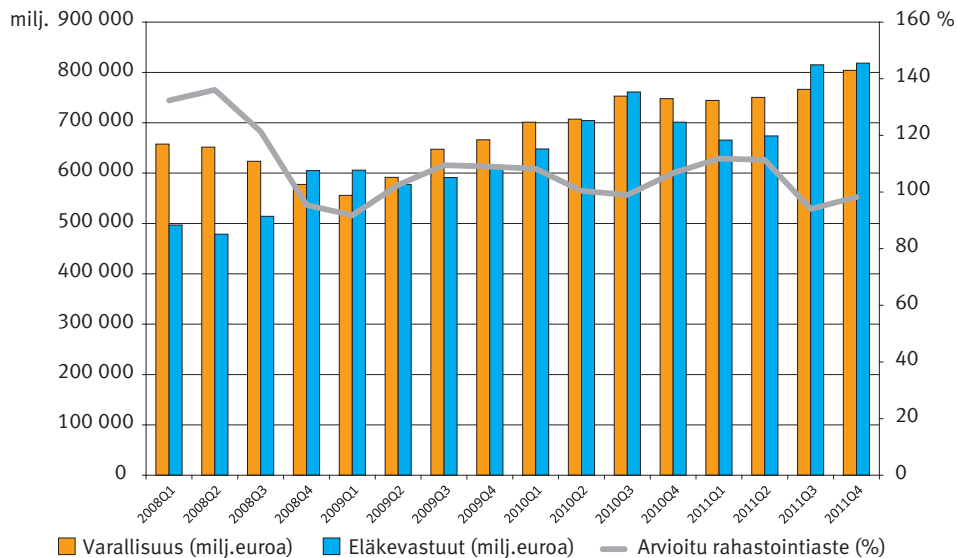
Leikkausten taustalla on korkotason yleinen madaltuminen⁵. Vaikka rahastojen sijoitusten arvo on kehittynyt suotuisasti 2011 jälkipuoliskolla, eläkevastuiden nykyarvo on toisaalta merkittävästi noussut, koska niiden laskemisessa käytetyt pitkät markkinakorot ovat laskeneet voimakkaasti. Näin kokonaisuutena rahastoissa olevat varat ovat jääneet alle vastuiden 2011 syyskuusta lähtien. Rahastointiasteiden lasku näyttäisi kuitenkin pysähtyneen ja helmikuun lopussa 2012 keskimääräinen rahastointiaste oli 99 prosenttia vastuista, mikä on prosenttiyksikön enemmän kuin vuoden 2011 lopussa (ks. kuvio 2.5).

⁴ <http://www.cbs.nl/en-GB/menu/themas/overheid-politiek/publicaties/artikelen/archief/2011/2011-3515-wm.htm>

⁵ <http://www.dnb.nl/en/news/news-and-archive/statistisch-nieuws-2012/dnb269465.jsp>

Kuvio 2.5.

Lisäeläkerahastojen rahastointiasteiden sekä varallisuuden kehitys v. 2008–2011.

Lähde: DNB

2.7 Rakenteelliset muutokset lisäeläkkeisiin

Eläkesopimuksen mukaan nykyään pääosin etuusperusteisia (DB) järjestelmiä muokattaisiin enemmän maksuperusteisten (DC) järjestelmien kaltaisiksi ja niistä tulisi uusia, ns. Defined Ambition (tavoiteperusteinen) -järjestelmiä. DA-järjestelmissä eläkelupaukset ovat ”pehmeitä”, koska sijoitustuotot ja elinajanodotteen muutokset voisivat vaikuttaa myös negatiivisesti, ei pelkästään reaaliin, vaan myös nimellisarvoisiin eläke-etuuksiin. Nykyisissä järjestelmissä etuudet on taattu nimellisarvoltaan ja ainoastaan hyvin vakavissa alirahastointitilanteissa karttuneita ja maksussa olevia etuuksia on mahdollista leikata myös nimellisesti (vrt. ABP). Alirahastointitilanteessa nykyjärjestelmässä pääasiassa eläkemaksut sekä indeksointi joustavat.

Nykyisen järjestelmän ongelmaksi koetaan myös rahastointiasteen heikko reagointi maksutasojen nostoon. Koska rahastoja on kerätty pitkään ja ne ovat kooltaan suuria suhteessa palkkasummaan, rahastointiasteen heikentyessä, maksutason suurellakaan muutoksella on vaikeaa korjata rahastointiaste nopeasti kestäväälle tasolle⁶.

DB-DA muutoksella haetaan maksutasojen vakauttamista, joka käytännössä tarkoittaisi elinaja-, sijoitus- sekä korkoriskin siirtämistä enemmän palkansaajien harteille. Lisäksi pyritään pääsemään eroon järjestelmän suhdannemyönteisistä talousvaikutuksista ja sijoitustoimenpiteistä, jossa voimakkaan talouskasvun aikana eläkemaksut madaltuvat ja lisäävät inflaatiopaineita ja toisaalta matalasuhdanteessa eläkemaksujen korotuspaineet vaikeuttavat elvytystoimenpiteitä ja pakottavat rahastot realisoimaan sijoituksiaan usein epäedulliseen hintaan.

⁶ Lisätietoa DA-määritelmästä sekä maksutasoista: http://www.ipe.com/news/the-dutch-pensions-agreement-a-closer-look_41341.php

Uudessa eläkesopimuksessa myös lisäeläkkeiden maksutaso on tarkoitus vakauttaa korkeintaan nykyiselle tasolle, ja jos muutoksia maksuihin jouduttaisiin tekemään, niistä täytyisi sopia työmarkkinaosapuolten välillä, toisin kuin nykyisin eläkerahaston hallituksen päätöksellä. Lisäksi eläkesopimuksen mukaan eläkevastuut diskontataan tulevaisuudessa eläkerahastokohtaisen sijoitusportfolion mukaan lasketulla tuotto-oletuksella nykyisen, koko alalle lasketun pitkiin markkinakorkoihin perustuvan diskonttokoron sijaan.

3 Britannia

3.1 Taustaa

Britanniassa eläkeikäkysymykset ovat olleet esillä jo 90-luvulta lähtien, jolloin eläkeikämuutoksia alettiin tehdä lakisääteiseen järjestelmään. Muutosten motiiveina olivat aluksi järjestelmän ennustetut rahoitusvaikeudet, jotka johtuvat pääasiassa kasvaneesta keskimääräisestä elinajasta sekä suurten ikäluokkien eläkellesiirtymisestä. 2000-luvulla elinajanodotteen kasvu on edelleen nopeutunut, mutta työnjättöikä sen sijaan on pysynyt suhteellisen vakaana⁷. Demografisten tekijöiden lisäksi viime vuosien julkisen talouden heikko kehitys⁸ on johtanut hallituksen aikaistamaan jo aiemmin sovittuja eläkeikämuutoksia.

Taulukko 3.1.

Lakisääteisen eläkejärjestelmän menoennuste 2011–2061, % bkt:sta.

	2010/11	2015/16	2020/21	2030/31	2040/41	2050/51	2060/61
Peruseläke (Basic State Pension)	3,8	3,7	3,7	4,7	5,2	5,1	5,5
Työeläkkeen muut elementit	1,1	1,2	1,0	1,1	1,3	1,6	2,2
Vähimmäiseläke (Pension credit)	0,6	0,4	0,3	0,2	0,2	0,1	0,1
Muut eläke-edut	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Yhteensä	5,7	5,5	5,2	6,1	6,8	6,9	7,9

Lähde: DWP Benefit expenditure tables – Long term projections⁹.

⁷ <http://www.dwp.gov.uk/docs/spa-inc-to-66-call-for-evidence.pdf>

⁸ Britannian julkinen talous on ollut alijäämäinen vuodesta 2002 lähtien ja julkinen velka on noussut 63,1 prosenttiin bkt:sta 2012 helmikuun loppuun mennessä. Kts. lisätietoa <http://www.ons.gov.uk/ons/taxonomy/index.html?nscl=Economy>

⁹ http://statistics.dwp.gov.uk/asd/asd4/index.php?page=long_term

3.2 Eläkejärjestelmät tällä hetkellä

Lakisääteinen eläkejärjestelmä muodostuu vakuutuskausien perusteella myönnettävästä peruseläkkeestä (Basic State Pension) sekä tätä täydentävästä, työtuloihin perustuvasta lisäeläkkeestä (State Second Pension). Lisäksi pienituloisille maksetaan vähimmäiseläkettä (Pension Credit).

Peruseläkkeen täysi määrä on noin 5 700 euroa vuodessa (£ 102,15 / viikko). Lisäeläke on mahdollista korvata työmarkkinaeläkkeellä, jos työmarkkinaeläke tarjoaa paremman etuuden kuin lisäeläke ja järjestelmä on etuusperusteinen. Lisäeläkkeen täysi määrä 2012 huhtikuuhun saakka on noin 9 000 euroa vuodessa (£ 159,52 / viikko). Lakisääteisen järjestelmän eläkeikä on vuonna 2012 naisilla noin 61 ja miehillä 65 vuotta¹⁰. Aiemmin käytössä ollut yleinen 65 vuoden eroamisikä on sen sijaan poistettu vuoden 2011 lokakuun alusta lähtien ja työntekijä voi periaatteessa jatkaa työskentelyä myös tämän iän jälkeen.

Peruseläkkeen ja sitä täydentävän lisäeläkkeen suhteellisen matalan tason johdosta työmarkkinaeläkkeet ovat kohtalaisen yleisiä, joskin yksityisellä sektorilla työmarkkinaeläkkeiden kattavuus on laskenut viime vuosina noin reiluun kolmannekseen sektorin työntekijöistä¹¹. Yksityisen sektorin työmarkkinaeläkejärjestelmissä eläkkeen voi saada edelleen varhennettuna aikaisintaan 55 vuotiaana, mutta yleensä normaalieläkeikä on 65 vuotta. Järjestelmät ovat nykyään pääosin maksuperusteisia.

Julkinen sektori työllistää Britanniassa 6 miljoonaa henkilöä, eli noin 20 prosenttia koko työvoimasta ja eläkejärjestelmien kattavuus on yli 85 prosenttia sektorin työntekijöistä. Eläkejärjestelmät ovat pääasiassa jakojärjestelmäperiaatteella toimivia etuusperusteisia järjestelmiä. Eläkeiät vaihtelevat jonkin verran ammatista riippuen. Useilla ammattiryhmillä erityisesti vanhemmilla työntekijöillä on yhä alempia eläkeikä verrattuna lakisääteiseen järjestelmään. 55 vuoden eläkeikä on mm. poliiseilla ja 60 vuoden eläkeikä valtion virkamiehillä, palomiehillä, opettajilla sekä terveydenhuoltohenkilöstöllä. Julkisella sektorilla keskimääräinen työmarkkinaeläke oli vuosina 2009–2010 noin 9 150 euroa (£ 7 800) 12 vuodessa. Yksityisellä sektorilla työmarkkinaeläke on keskimäärin noin 500 euroa matalampi.

3.3 Muutokset lakisääteisen järjestelmän eläkeisiin

Lakisääteisessä eläkejärjestelmässä miesten ja naisten eläkeiät ovat historiallisesti eronneet toisistaan naisten eläkeiän ollessa matalampi kuin miesten. Eläkeiät tullaan kuitenkin harmonisoimaan vähitellen siten, että vuonna 2020 sekä miesten että naisten eläkeikä tulee olemaan 66 vuotta ja tästä eteenpäin eläkeikämuutokset koskevat sekä miehiä että naisia yhtäläisesti.

Eläkeikämuutoksia lähdettiin tekemään alun perin jo vuonna 1995, jolloin säädettiin naisten ja miesten eläkeikien harmonisoinnista siten, että naisten eläkeikä nostetaan 60:stä 65 vuoteen vuosien 2010 ja 2020 välisenä aikana. Vuoden 2007 eläkelaisissa eläkeikää sovittiin nostettavaksi yhdellä vuodella 66 vuoteen vuosien 2024 ja 2026 välisenä aikana ja edel-

10 Naisten eläkeikä oli 60 huhtikuuhun 2010 saakka, josta lähtien sitä on nostettu asteittain.

11 Independent Public Service Commission – Final Report March 2011:

12 http://cdn.hm-treasury.gov.uk/hutton_final_100311.pdf

leen 67 vuoteen vuosien 2034 ja 2036 välisenä aikana. Lopulta eläkeikä nousisi 68 vuoteen molempien sukupuolten osalta vuosien 2044 ja 2046 välisenä aikana.

Eläkekämuutosten pitkiä siirtymäaikoja nopeutettiin vuoden 2011 eläkelain¹³ hyväksymisen (3.11.2011) yhteydessä. Naisten eläkeikä nousee uuden lain mukaisen aikataulun myötä noin kaksi vuotta aiemmin (marraskuu 2018) 65 vuoteen kuin 2007 lain aikataulussa. Molempien sukupuolten 66 vuoden eläkeikä tulee puolestaan voimaan jo 6 vuotta aiemmin, eli joulukuun 2018 ja lokakuun 2020 välisenä aikana.

Hallitus on 29.11.2011 esittänyt, että eläkeikä nostetaan 67 vuoteen vuosien 2026 ja 2028 välisenä aikana, eli 8 vuotta aiemmin kuin vuoden 2007 lain aikataulussa. Lisäksi valtiovarainministeri George Osborne (konservatiivinen puolue) ilmoitti 21.3.2012 vuoden 2012 budjetin esittelypuheessaan, että eläkeikä tullaan sitomaan elinajanodotteeseen kesällä 2012 erikseen ilmoitetulla tavalla¹⁴.

3.4 Muutokset julkisen sektorin eläkejärjestelmiin

Lakisääteisen eläkejärjestelmän muutosten lisäksi myös julkisen sektorin työntekijöiden eläkejärjestelmiä ollaan uudistamassa voimakkaasti tulevina vuosina.

2010 lokakuussa julkaistiin edellisen hallituksen eläkeasioista vastaavan ministerin, John Huttonin (työväenpuolue), vetämän työryhmän väliraportti, jossa julkisen sektorin eläkejärjestelmien rahoituksen todettiin ajautuvan kestävämpään tilanteeseen pääasiassa lisääntyneen eliniän johdosta. Nykyinen hallitus on esittänyt eläkejärjestelmien uudistamista pääosin raportin linjausten pohjalta. Pitkän aikavälin tavoitteena on julkisen sektorin eläkemenojen painaminen lähelle 1 prosenttia bkt:sta nykyiseltä noin 2 prosentin tasolta¹⁵. Tällä hetkellä julkisen sektorin eläkejärjestelmät ovat kokonaisuudessaan alijäämisiä; perityt eläkemaksut eivät riitä kattamaan eläkemenoa¹⁶. Tavoitteiden saavuttamiseksi eläkejärjestelmiin tehdään sekä eläkekämuutoksia että muita rakenteellisia ja rahoituksellisia muutoksia.

Vuonna 2010 hallitus päätti myös julkisen sektorin eläkkeiden indeksikorotusten muutuvan vähittäishintaindeksin (RPI) mukaisista muutoksista seuraamaan kuluttajahintaindeksiä (CPI). Indeksimuutos astui voimaan huhtikuussa 2011. CPI-indeksin arvioidaan olevan tulevaisuudessa keskimäärin 1,2 prosenttiyksikköä matalamman kuin RPI:n¹⁷.

Julkisen sektorin eläkeiät on tarkoitus nostaa lakisääteisen järjestelmän tasolle, eli 60 tai 65 vuodesta 66 vuoteen sekä miesten että naisten kohdalla vuoteen 2020 mennessä. 66 vuoden eläkeikä ei tule kuitenkaan koskemaan poliisiviranomaisia, palomiehiä tai armeijan henkilöstöä. Näiden ryhmien eläkeikäksi kaavaillaan 60 vuotta, joka tulisi nykyisten 55 vuoden tai alempien eläkeikien tilalle. Jatkossa julkisen sektorin eläkeikien on tarkoitus noudattaa lakisääteistä eläkeikää.

13 http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2011/19/pdfs/ukpga_20110019_en.pdf

14 http://www.hm-treasury.gov.uk/speech_chx_2012_index.htm

15 <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm201012/cmselect/cmpublic/833/83302.htm>

16 Office for Budget Responsibility, Public Service Pensions – June 2010 pre-Budget forecast: <http://budgetresponsibility.independent.gov.uk/obr-pre-budget-forecast-public-service-pensions/>.

17 <http://cdn.budgetresponsibility.independent.gov.uk/Working-paper-No2-The-long-run-difference-between-RPI-and-CPI-inflation.pdf>

Huttonin raportin mukaisesti eläkeuudistukset tulevat koskemaan eläkeikien lisäksi myös eläkkeen määräytymistä ja eläkemaksuja. Eläkejärjestelmät muuttuisivat nykyisestä loppupalkkajärjestelmistä uran keskipalkkaan perustuviin eläkejärjestelmiin vuoteen 2015 mennessä. Työntekijöiden eläkemaksut tulisivat nousemaan huhtikuun 2012 alusta 0,6–2,4 prosenttiyksikköä siten, että korkeammassa tuloluokissa eläkemaksut nousisivat enemmän kuin pienempituloisilla. Alle £ 15 000 vuosituloihin ei maksukorotuksia tehtäisi. Maksuja on tarkoitus korottaa edelleen vuosina 2013 ja 2014. Lisäksi asetettaisiin maksukatto, jonka taso vaihtelee hieman järjestelmästä riippuen.

Taulukko 3.4.

Suunniteltu julkisen sektorin eläkemaksukatto, % palkasta.

Eläkejärjestelmä	Maksukatto	Työnantaja	Työntekijä
Terveydenhuoltohenkilöstö (NHS)	21,9	12,1	9,8
Valtion henkilöstö	22,5	16,9	5,6
Opettajat	21,7	12,1	9,6
Paikallishallinto (Englanti ja Wales)	20,4	10,9	9,5

Lähde: Public Service Pensions: good pensions that last, HM Treasury 2011¹⁸.

Hallitus neuvottelee edelleen ammattiliittojen kanssa eläkeuudistusten toteuttamisesta ja lopulliset muutokset voivat poiketa yllä mainituista. Valtiovarainministeriön julkisen sektorin eläkeikäuudistussivuilta (http://www.hm-treasury.gov.uk/tax_pensions_index.htm) voi seurata tilanteen kehittymistä.

4 Espanja

4.1 Eläkeikä- ja vakuutusaikamuutokset

Espanjassa parlamentti hyväksyi hallituksen esityksen eläkeuudistukseksi 27.6.2011. Uudistuksella on keskeisten työmarkkinajärjestöjen tuki. Elokuun alussa säädetty uusi sosiaaliturvalaki sinetöi lopullisesti eläkeuudistuksen voimaantulon. Uudistus tulee asteittain voimaan vuodesta 2013 alkaen. Eläkeikä nostetaan asteittain 67:ään nykyisestä 65 vuodesta vuosien 2013 ja 2027 välisenä aikana. Vanhuuseläkeikä nousee 1 kk:n vuodessa vuosien 2013 ja 2018 välisenä aikana ja 2 kk vuodessa vuosina 2019–2027. 67 vuoden iässä myönnettävän täyden vanhuuseläkkeen saamiseksi vaadittava vakuutusaika nousee nykyisestä 35 vuodesta 37 vuoteen. Vähimmäisvakuutusaika eläkkeen saamiseksi on sama kuin nykyään, 15 vuotta.

Vanhuuseläkeiän soveltamisessa mainitaan seuraavat poikkeukset:

- Pitkän työuran perusteella eläke voidaan edelleen myöntää vähentämättömänä 65 vuoden iästä. Vaadittavan pitkän työuran vähimmäisvakuutusaika nousee nykyises-

18 http://cdn.hm-treasury.gov.uk/pensions_publicservice_021111.pdf

tä 35 vuodesta 38,5 vuoteen. Vakuutusaikaa pidennetään 2013 alkaen 3 kk:n ajanjaksoin ja tavoite saavutetaan vuoteen 2027 mennessä. Vakuutusaika on kompromissi hallituksen alun perin tavoittelemasta 41 vuoden vakuutusaikavaateesta ja ammattiliittojen ajamasta 38 vuodesta. Lastenhoidosta aiheutuvat työuran katkot otetaan huomioon vakuutusajan laskennassa nykyistä kattavammin. Uudistuksen jälkeen molemmilla sukupuolilla on oikeus lastenhoitoajalta maksettavaan hyvitykseen, kun siihen ovat olleet oikeutettuja vain äidit. Lisäksi yhdestä lapsesta hyvitetävää aikaa pidennetään vuosien 2013–2018 aikana nykyisestä (112 pv) enintään 9 kuukauteen (270 pv) lasta kohden. Perhettä kohti hyvitys voi edelleen olla enintään 24 kuukautta.

- Henkilöt, jotka työskentelevät raskaissa, vaarallisissa tai terveystä vaarantavissa olosuhteissa ovat oikeutettuja eläkkeeseen ennen 67 vuoden ikää¹⁹.

Varhennetun vanhuuseläkkeen eläkeikä nousee nykyisestä 61:stä 63 vuoteen. Varhaiseläkkeeseen on oikeus, mikäli vakuutusaikaa on kertynyt vähintään 33 vuotta. Nykyisin vakuutusajan pituus on 30 vuotta. Eläkkeeseen tehdään varhennusvähennys, jonka suuruus on 7,5 prosenttia vuodessa. Nykyisin varhennusvähennys riippuu vakuutusajan pituudesta ja se alenee portaittain 7,5 prosentista (30–34 vuoden vakuutusaika) 6 prosenttiin (40 vuoden vakuutusaika). Varhennetun eläkkeen tulee olla vähintään 125 prosenttia vähimmäiseläkkeestä. Sovellettava eläkeikä voi olla alempi, mikäli vakuutettu joutuu irtisanotuksi yrityksen tuotannollisten ja taloudellisten syiden takia (ns. kriisitilanteiden aikana). Tällöin eläke voidaan myöntää 61 vuoden iästä, mutta vakuutusaikavaatimus on edelleen 33 vuotta.

4.2 Muutoksia eläkkeen määräytymiseen

Vanhuuseläkeiän saavuttamisen jälkeen maksetaan lykkäyskorotusta työuran pituudesta riippuen. Mikäli vakuutusaikaa on alle 25 vuotta, on korotus 2 % vuodessa; korotus on 2,75 %, mikäli vakuutusvuosia on 25–37 ja 4 %, mikäli vuosia on yli 37. Nykyään lykkäyskorotuksen määrä on 2 % jokaista lykkäysvuotta kohden 65 ja 70 ikävuoden välillä ja 3 %, mikäli vakuutusaikaa on vähintään 40 vuotta.

Eläkepalkka lasketaan jatkossa 25 viimeisen vuoden perusteella aiemman 15 viimeisen vuoden sijaan. Ajanjaksoa, jolta eläkepalkka lasketaan, pidennetään vuodesta 2013 alka-

19 Esimerkkejä nykyisistä yleisen eläkejärjestelmän ammattikohtaisista varhaiseläkkeistä:

Kaivostyöläiset, jotka eivät kuulu hiilikaivotyöläisten erityisjärjestelmään, voivat olla oikeutettuja vanhuuseläkkeeseen alennetussa iässä, mikäli työtä tehdään vaarallisissa, raskaissa tai haitallisissa olosuhteissa tai siinä käsitellään myrkyllisiä aineita.

Lentokoneiden tekninen henkilöstö voi saada vähennetyn varhaiseläkkeen ennen 65 vuoden ikää.

Rautatietyöläiset, jotka ovat työskennelleet tietyssä ammatissa, rasittavassa tai vaarallisessa työssä ovat oikeutettuja vähennettyyn vanhuuseläkkeeseen alennetussa iässä.

Taiteilijat, laulajat, tanssijat ja trapetsitaiteilijat voivat hakea eläkkeen 60 vuoden iässä ilman vähennystä, mikäli he ovat työskennelleet ammatissa vähintään 8 vuoden ajan eläkkeelle jäämistä edeltäneiden 21 vuoden aikana.

Muut taiteilijat voivat jäädä vähennetylle varhaiseläkkeelle 60 vuoden iässä.

Ammattilaishärkätaistelijoiden eläkeikä määräytyy härkätaisteluiden määrän (150–250 taistelua) ja ammatin (työn raskauden mukaan) perusteella ja se voi olla 55, 60 tai 65 vuotta.

Palomiesten eläkkeen saa aikaisintaan ennen 60 vuoden ikää (59 vuoden ikää, mikäli vakuutusaikaa palomiehenä on vähintään 35 vuotta).

Baskimaan poliisivoimien henkilöstöä koskee alempi eläkeikä. Eläkettä ei voi kuitenkaan saada ennen 60 vuoden ikää (59 vuoden ikää, mikäli vakuutusaikaa Baskimaan poliisin palveluksessa on vähintään 35 vuotta).

en ja tavoite saavutetaan vuonna 2022. Eläkekarttuman suhteellisen korkea taso työuran alkupäässä jää edelleen voimaan. Eläkkeen määrä on 50 prosenttia eläkepalkasta ensimmäisen 15 vakuutusvuoden jälkeen, nousten tämän jälkeen lineaarisesti enintään 100 prosenttiin eläkepalkasta 37–38,5 vakuutusvuoden täytyttyä.

Lisäksi eläkejärjestelmässä otetaan käyttöön kestävyyskerroin vuonna 2027, joka mukauttaa eläkejärjestelmän keskeisiä parametreja 67-vuotiaan elinajanodotteen muutoksen mukaisesti viiden vuoden välein. Tarkemmat yksityiskohdat kertoimen vaikutuksesta ovat kuitenkin vielä auki.

4.3 Muutokset rahoitukseen

Osa-aikaeläke on edelleen mahdollinen 61 vuoden iästä alkaen määrätyn vakuutusaikaedellytyksin, mutta sen rahoittamiseksi perittävää työnantajan maksuosuutta korotetaan. Nykyään maksu peritään alennettuna suhteessa työaikaan, mutta vuoteen 2027 mennessä maksu tullaan perimään kokopäiväisen työajan perusteella. Eläkesäännön mukaan alle 65-vuotiaan osa-aikaeläkeläisen poistunutta työpanosta korvaamaan on palkattava toinen (työtön) henkilö. Uudistuksen jälkeen kokopäiväiseen työaikaan perustuvaa maksua peritään sekä osa-aikaeläkeläisestä että hänen työpanostaan korvaavasta työntekijästä. Työnantajan kustannusosuus nousee 5 prosenttiyksikköä vuodessa vuodesta 2013 alkaen, jolloin maksuosuus on 30 prosenttia kokopäiväisen työntekijän kustannuksesta.

Valtiovarainministeriön laskelmien mukaan uudistus alentaa eläkemenoja 3,5 prosenttia bkt:sta vuoteen 2050 mennessä. Kansainvälinen valuuttarahasto IMF arvioi, että uudistus leikkaa eläkemenoja 2 prosenttia bkt:sta vuoteen 2050 mennessä, mikä on sen mielestä liian vähän ottaen huomioon Espanjan julkisen talouden tilanne. Lisä uudistuksia tarvitaan erityisesti varhaiseläkejärjestelmien karsimiseksi ja siirtymäajat ovat liian pitkiä. Lisäksi eläkkeen tulisi määräytyä koko työuran ansioiden perusteella ja kestävyyskertoimen pitäisi reagoida automaattisesti elinajanodotteeseen.

Taluskriisin lieventämiseksi Espanjan lakisääteisen eläkejärjestelmän puskurirahaston varoja on enenevässä määrin käytetty julkishallinnon velan rahoittamiseen. Varoista 90 % on Espanjan valtion joukkovelkakirjoissa, kun vastaava osuus oli 76 % vuonna 2009 ja 50 % vuonna 2007. Puskurirahaston varat olivat 64 miljardia euroa, alle 6 % bkt:sta vuonna 2009. Lisäksi eläkkeiden indeksikorotuksista on osittain luovuttu vuoden 2011 ajan.

5 Irlanti

5.1 Taustaa

Irlannissa on tasa-eläkejärjestelmä, ja järjestelmästä myönnetään kahta eri vanhuuseläkettä: 65 vuotta täyttäneelle henkilölle myönnettävä State Pension (Transition) ja 66 vuotta täyttäneelle myönnettävä State Pension (Contributory). Transition-eläkettä voivat saada pääasiassa vain palkansaaajat, ja yksityisyrittäjät voivat saada ainoastaan Contributory-eläkettä. Eläkkeet ovat samansuuruisia. Lisäksi tarveharkintainen vanhuuseläke (Non-Contributory Pension) myönnetään 66-vuotiaalle, mikäli oikeutta vakuutusmaksuperusteiseen eläkkeeseen ei ole.

5.2 Eläkeikämuutokset

Irlannissa kesäkuussa 2011 hyväksytty laki nostaa eläkeiän 66:een 2014, 67:ään 2021 ja 68:aan 2028. Eläkeiän muutokset perustuvat Irlannin hallituksen 3.3.2010 julkaisemaan kokonaiseläkejärjestelmää koskevaan uudistussuunnitelmaan (National Pensions Framework²⁰). Kyseinen esitys sai alkunsa hallituksen lokakuussa 2007 julkaisemasta esityksestä (Green Paper on Pensions). Lakisääteisen eläkejärjestelmän merkittävin muutos on eläkeiän korottaminen kolmella vuodella. Muutoin suunnitelmilla pyritään lisäämään erityisesti pieni- ja keskituloisten työntekijöiden eläkesäästämistä. Uudistuksen mallia on otettu Britanniaasta.

Eläkeuudistuksessa uusia Transition-eläkkeitä ei enää myönnetä vuodesta 2014 alkaen, jolloin eläkeikä nousee 65:stä 66 ikävuoteen. Eläkeikää nostetaan tämän jälkeen 67:ään ja edelleen 68 ikävuoteen alla olevan taulukon mukaisesti.

Samoin kuin Britanniassa myös Irlannissa julkisella sektorilla on useita ammattiryhmiä, joissa työntekijöillä on alempia eläkeikä kuin yleisessä lakisääteisessä järjestelmässä. Eläkeikä nostettiin vuoden 2004 lainsäädännöllä 65 vuoteen uusien 1.4.2004 jälkeen palkattujen työntekijöiden osalta. Eläkeikä nousee vielä 66 vuoteen ja myöhemmin vaiheittain 67 ja 68 vuoteen. Valmisteilla olevassa uudistuksessa muutetaan myös eläkkeiden määräytymistä siten, että eläke määräytyy koko työuran perusteella nykyisen loppupalkkaperiaatteen sijasta. Uudistus on osa talouden elvyttämiseksi yhdessä EU:n ja IMF:n kanssa sovittua ohjelmaa. Julkisen sektorin eläkkeitä on osana ohjelmaa jouduttu alentamaan osin tuntuvastikin vuosina 2009–2011²¹.

Taulukko 5.2.

Muutokset lakisääteisessä vanhuuseläkeiässä²².

Voimassa-oloaika	Lakisääteinen eläkeikä	Lakisääteinen eläkeikä syntymävuosittain	Ikä syntymäpäivänä vuonna 2010
2010–2013	65 (<i>Transition</i>)	1945–1948	62–65
2014	66	1948 Osa henkilöistä on saanut eläkkeen (<i>Transition</i>) jo edellisenä vuonna.	62
2015–2020	66	1949–1954	56–61
2021	67	Ei uusia vanhuuseläkkeitä, koska eläkkeet ovat alkaneet 66-vuotiaana jo edellisenä vuonna.	
2022–2027	67	1955–1960	
2028	68	Ei uusia vanhuuseläkkeitä, koska eläkkeet ovat alkaneet 67-vuotiaana jo edellisenä vuonna.	
2029	68	1961 ja myöhemmin syntyneet	49 ja nuoremmat

20 <http://www.nationalpensionsframework.ie/>
ks. myös Vidlund 22.3.2010 ETK:n muistio. Irlannin eläkeuudistus: lisäeläke kaikille työntekijöille ja lakisääteinen vanhuuseläkeikä 68 vuoteen. <http://www.etk.fi/fi/service/irlanti/526/irlanti>

21 Public Service Pension Reform: <http://per.gov.ie/public-service-pension-reform/>

22 National Pensions Framework, Government of Ireland 2010, Table3.1, www.welfare.ie

5.3 Muutokset rahoitukseen

Vuonna 2000 perustettu eläkkeiden puskurirahasto on pääosin purettu ja varat on käytetty valtion lainoihin ja pankkien pääomittamiseen. Alkuperäisen suunnitelman mukaan valtion tuli joka vuosi siirtää 1 prosentti bkt:sta rahastoon aina vuoteen 2055 asti ja rahastoa olisi alettu purkaa vuodesta 2025 lähtien. Eläkerahaston varat olivat 5 miljardia euroa kesäkuussa 2011, kun ne vuoden 2010 lopussa olivat 23 miljardia euroa (n. 12 % bkt:sta).

Etuusperusteisten työmarkkinaeläkejärjestelmien turvaavuuden parantamiseksi tulevat vuodesta 2016 alkaen voimaan määräykset riskipuskurista. Riskipuskurit on saatava vaaditulle standardin mukaiselle tasolle 11 vuoden kuluessa.

State Pensionin rinnalle luotujen ammatillisten ja yksityisten eläkejärjestelyiden eläkevarallisuudelle on määrätty 0,6 prosentin vero. Veroa kannetaan ainakin vuosina 2011–2014. Sen vuosituotoksi on arvioitu 457 miljoonaa euroa, eli neljältä vuodelta yhteensä lähes 2 mrd. euroa.

Veroilla on määrä kattaa työllistämishjelma. Verottaminen on katsottu oikeutetuksi, koska sijoituksista on huomattava osa ulkomaisissa kohteissa ja eläkerahastojenkin velvollisuudeksi katsottiin osallistuminen yhteisiin talouskasvun elvyttämistalkoisiin. Muiden alojen verotuksen katsottiin vahingoittavan taloutta enemmän. Veron määrääminen herätti vastustusta mm. useiden rahastojen solvenssiongelman ja eläkkeiden heikkenemisen takia. Enimmillään jotkin eläkkeet pienenevät 10 prosenttia. Vero koskee noin 750 000 yksityisen sektorin vakuutettua ja noin 65 000 eläkeläistä.

Pienipalkkaisten sosiaaliturvamaksun työnantajamaksun osuutta laskettiin väliaikaisesti 8,5 prosentista 4,25 prosenttiin. Pienipalkkaisella tarkoitetaan tässä yhteydessä korkeintaan 352 euron viikkopalkkaa. Huojennus tuli voimaan 1.7.2011 – 31.12.2013 väliseksi ajaksi, mutta tuoreessa vuoden 2012 budjetissa huojennus on jo poistettu²³. Sosiaaliturvamaksun (PRSI) maksupohja laajenee vuodesta 2013 alkaen koskemaan muun muassa vuokra- ja sijoitustuloja.

6 Italia

6.1 Taustaa

Lakisääteisen eläkeiän nostosta on Italiassa viimeisen kahden vuoden aikana säädetty useissa eri laeissa (122/2010, 220/2010, 111/2011, 148/2011, 214/2011). Yksi merkittävimmistä eläkeiän nostoon vaikuttavista laeista on heinäkuussa 2010 voimaan tullut laki (122/2010), joka sitoo yksityisen ja julkisen sektorin eläkeiät elinajanodotteen muutokseen. Talousministeri Giulio Tremonti kommentoi kaikessa hiljaisuudessa hyväksytyä eläkeuudistusta seuraavasti:

”It’s Europe’s most sweeping pension reform, approved without a single day of demonstrations”.

23 Citizens Information – Public service Information: <http://www.citizensinformation.ie/en/>

Tämän jälkeen säädetyillä laeilla tavoitteita on tarkistettu maan taloudellisen tilanteen pakottamana. Julkisen talouden tasapainottamiseksi ja velkaantumiskehityksen pysäyttämiseksi Italian hallitus esitti pääministeri Montin johdolla parlamentille joulukuun alussa 2011 eläkeuudistuspaketin, joka hyväksyttiin laiksi (214/2011) vielä ennen joulua (22.12.2011). Uudistukset astuivat voimaan heti vuoden 2012 alusta. Laissa eläkeiän nostoa aikaistettiin aiemmissa laeissa määritellyistä tavoitteista. Lisäksi uudistus toi muutoksia mm. eläkkeen määräytymiseen.

6.2 Eläkeikämuutokset

Miesten vanhuuseläkeikä nostettiin vuoden 2012 alusta 66:een aiemmasta 65 vuodesta. Naisten eläkeikä julkisella sektorilla nostettiin kerralla 66 vuoteen EU-tuomioistuimen vuonna 2008 antaman päätöksen pakottamana. Naisten eläkeikä oli julkisella sektorilla tätä ennen 61 vuotta. Yksityisellä sektorilla naisten eläkeikä nousi 60 vuodesta 62:een vuonna 2012. Eläkeikä nostetaan mekaanisesti asteittain 66:een eli samalle tasolle miesten kanssa vuoteen 2018 mennessä. Mekaaninen korotus nostaa eläkeiän 63,5 vuoteen vuosina 2014–2015 ja 65:een vuosina 2016–2017. Lisäksi eläkeikää tarkistetaan elinajanodotteen muutoksella vuodesta 2013 alkaen.

Eläkeikää tarkistetaan elinajanodotteen muutoksella 3 vuoden välein vuoteen 2019 asti, jonka jälkeen tarkistus tehdään 2 vuoden välein. Tämänhetkisen laskelman mukaan elinajanodote pitenee 4 kuukaudella vuonna 2013, mutta laissa on määritelty, että eläkeikä ei saa nousta yli 3 kuukautta ensimmäisen tarkistuksen yhteydessä, joten eläkeikää nostetaan 3 kuukaudella vuosina 2013–2015 mekaanisen eläkeiän noston lisäksi. Tarkistus tehdään Tilastokeskuksen (Istat) laskeman elinajanodotteen mukaan, ja se lasketaan tarkistusvuotta edeltävän kolmen vuoden perusteella.

Eläkeikä muuttui joustavaksi vuoden 2012 alusta lähtien. Naisilla ikävuosien 62 ja 70 välillä ja miesten vastaavasti ikävuosien 66 ja 70 välillä. Eläkkeelle siirryttäessä eläkkeen määrä sopeutetaan elinajanodotteen muutokseen erillisellä muuntokertoimella. Jatkossa vanhuuseläkkeen alaikäraja nostetaan em. mukaisesti.

Pitkän työuran perusteella myönnettävä ns. seniorieläke voidaan jatkossakin myöntää iästä riippumatta, mutta vain mikäli vakuutusmaksuvuotia on miehillä vähintään 42 vuotta ja 1 kuukausi ja naisilla 41 vuotta ja 1 kuukausi (2012). Vakuutusaikavaatimus sidotaan elinajanodotteen kehitykseen vuodesta 2013 alkaen samoin kuin vanhuuseläkeikä. Tämän lisäksi vakuutusaikaa nostetaan mekaanisesti 1 kuukaudella vuonna 2013 ja vuonna 2014. Vaadittava vakuutusaika nousee miehillä täten 42,5 vuoteen ja naisilla 41,5 vuoteen vuosina 2014–2015. Aiemmin eläkkeen sai iästä riippumatta 40 vuoden vakuutusajalla. Lisäksi aiemmin voimassa ollut vähimmäisikä (62 v) ja vakuutusvuosien (35 v) yhteissummaan perustuva varhaiseläkkeen määrittely ("quota" system) poistettiin Montin hallituksen uudistuksessa.

Vakuutusajaksi lasketaan aika, jolta on maksettu pakollisia tai vapaaehtoisia vakuutusmaksuja sekä tietyt ajat, joilta vakuutusmaksut katsotaan maksetuiksi, vaikka niitä ei peritä. Vakuutusmaksut katsotaan maksetuiksi lakisääteisen äitiysloman ja lastenhoitoaikojen ajalta, työttömyys- ja sairauskorvauksien ajalta, vammaisen sukulaisen hoitoajalta sekä asepal-

velusajalta. Vakuutusmaksut voidaan katsoa maksetuiksi enintään 5 vuoden ajalta vakuutetun koko työhistorian aikana.

6.3 Eläkkeen määräytyminen

Eläkkeen laskentasäännöt on 1.1.2012 alkaen yhtenäistetty siten, että eläke määräytyy koko työuran aikana maksettujen maksujen perusteella myös niiden osalta, jotka jäivät vanhan etuusperusteisen järjestelmän piiriin vuoden 1996 uudistuksessa. Ennen vuotta 2012 eläkkeet määräytyivät eri tavalla riippuen siitä, kuuluiko vakuutettu ns. vanhaan vai uuteen järjestelmään:

- Niiden vakuutettujen eläkkeet, jotka 31.12.1995 olivat kuuluneet vakuutukseen vähintään 18 vuotta, määräytyivät vanhan etuusperusteisen järjestelmän mukaan.
- Niillä vakuutetuilla, jotka 31.12.1995 olivat kuuluneet vakuutukseen alle 18 vuotta, eläkkeet määräytyivät 1.1.1996 alkaen uuden maksuperusteisen järjestelmän mukaan ja tätä aikaisemmalta ajalta vanhan järjestelmän mukaan.
- Vuoden 1996 alusta vakuutuksen piiriin tulleet ovat kuuluneet kokonaan uuteen järjestelmään.

Vuoden 2012 alusta lähtien eläke karttuu kaikille vuonna 1996 uudistetun maksuperusteisen järjestelmän sääntöjen mukaan. 1.1.2012 uudistusta edeltävältä ajalta eläkkeet lasketaan vanhan etuusperusteisen järjestelmän sääntöjen mukaan niiden osalta, jotka olivat siihen oikeutettuja.

6.4 Muutokset rahoitukseen

Talouden tasapainottamiseksi indeksikorotuksista luovutaan vuosien 2012 ja 2013 aikana niiden eläkkeiden osalta, jotka ylittävät 1 402 euroa kuukaudessa.

Yleiseen eläkejärjestelmään kuuluvien yrittäjien (käsiyöläiset, liikkeenharjoittajat, maanviljelijät) eläkemaksu nousee 24 prosenttiin nykyisestä 20–21 prosentin tasosta. Maksua nostetaan 1,35 prosenttiyksikköä vuonna 2012 ja edelleen 0,45 prosenttiyksikköä vuosittain. Yleisen eläkejärjestelmän ulkopuolella on lisäksi ammattinharjoittajia omine eläkejärjestelmineen (mm. lääkärit, arkkitehdit, kättilöt, asianajajat).

Solidaarisuusmaksua ryhdytään perimään erikseen määritellyiltä eläkkeensaajilta (tulotasosta riippuen).

7 Kreikka

7.1 Taustaa

Kreikan parlamentti hyväksyi lait yksityisen ja julkisen sektorin eläkejärjestelmien uudistuksista (3683/2010 ja 3685/2010) 12. ja 16. heinäkuuta 2010. Uusi eläkejärjestelmä on astunut voimaan 1.1.2011. Siirtymäajat vanhan ja uuden järjestelmän välillä ovat kuitenkin voimassa vanhemmilla työntekijöillä vielä usean vuoden ajan.

Kreikan eläkeuudistus on valmisteltu läheisessä yhteistyössä Euroopan komission, IMF:n, Euroopan keskuspankin ja Kreikan hallituksen välillä. Tarkoituksena on ollut luoda taloudellisesti kestävämpi sekä vähemmän hajautunut eläkejärjestelmä vanhan järjestelmän tilalle²⁴.

Hallituksen tavoitteena on nostaa keskimääräistä efektiivistä eläkeikää nykyisestä 61,4 vuodesta 63,5 vuoteen vuoteen 2015 mennessä. Käytännössä tämä tapahtuu nostamalla naisten ns. normaalia eläkeikää ja karsimalla hyvin yleisiä eläkkeiden varhennusmahdollisuuksia sekä ns. vaarallisiksi tai epäterveellisiksi luokiteltuja ammattiluokituksia, joihin on liitynyt alempi eläkeikä. Lisäksi eläkeikä sidotaan vuodesta 2021 alkaen elinajanodotteeseen. Myös eläkkeen karttuminen yhtenäistetään kaikkien järjestelmien suhteen siten, että nykyisiä, noin 2–3 prosentin karttumuksia alennetaan 0,8–1,5 prosentin tasolle.

Lakisääteiseen järjestelmään kiinteästi liittyviä lisäeläkejärjestelmiä uudistetaan helmikuun lopussa 2012 valmistuneen puitelain mukaisesti. Käytännössä lisäeläkejärjestelmät yhdistetään ja sulautetaan yhdeksi nimellisesti maksuperusteiseksi (*notional defined contribution, NDC*) järjestelmäksi vuoden 2012 aikana. Tavoitteena on muodostaa taloudellisesti kestävä järjestelmä nykyisen alijäämäisen järjestelmän tilalle. Alijäämä oli vuonna 2011 noin 0,4 prosenttia bkt:sta ja se on katettu valtion varoista.

Työeläkejärjestelmän reformin lisäksi maahan perustetaan uusi kansaneläkejärjestelmä vuoden 2015 alussa. Järjestelmä on tulovähenteinen ja siitä maksetaan eläkkeitä ainoastaan pienituloisille. Maksimieläke tulee olemaan 360 e/kk 65 vuoden iästä lähtien.

7.2 Eläkeikämuutokset

7.2.1 Normaali- ja vakuutuskausipohjainen eläkeikä

Kreikassa on perinteisesti ollut useita sektori- tai ammattikohtaisia eläkeikäjä ja lisäksi eri eläkeiät miehille ja naisille. Eläkeuudistuksessa puututaan eläkeikäjen hajanaisuuteen sekä harmonisoidaan eläkeiät yleisesti niin, että naisten eläkeiät nousevat miesten eläkeiän tasolle.

Uudet eläkeiät tulevat voimaan siirtymäajan puitteissa pääasiassa vuonna 2014–2015 ja joiltain osin 2017. Suurin muutos on naisten ns. normaalin eläkeiän nosto 60 vuodesta 65

24 ASISP Annual National Report 2011, http://www.socialprotection.eu/files_db/1109/asisp_ANR11_Greece.pdf, Kreikan valtiovarainministeriö 2011, Hellenic National Reform Programme 2011–2014, http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/nrp/nrp_greece_en.pdf

vuoteen asteittain vuoteen 2014 mennessä. Molemmat sukupuolet voivat kuitenkin edelleen saada täyden eläkkeen jo 60-vuotiaana, jos työuraa on tällöin takana vähintään 40 vuotta. Aiemmin täyden eläkkeen sai 37 vuoden työuralla ilman eläkeikävaatimusta tai 35 vuoden työuralla 58 vuoden iässä.

Normaali- ja vakuutuskausiperusteinen eläkeikä sidotaan vuodesta 2021 alkaen elinajanodotteen kehitykseen. Elinajanodotteen kehitys tarkistetaan tällöin kolmen vuoden välein, mutta ensimmäiseen tarkistukseen lasketaan mukaan elinajanodotteen kehitys 2010–2020 välisenä aikana.

Alla olevissa taulukoissa on esitetty eläkeiän kehitys Kreikassa vanhemmille työntekijöille sekä normaalitapauksissa että pitkän työuran suhteen. Taulukoiden eläkeiät pätevät vuoteen 2021 saakka, jolloin eläkeikää muutetaan elinajanodotteen muutoksen mukaisesti.

Taulukko 7.2a.

Normaali eläkeikä ja vakuutusaikavaatimus kun työura alkanut 31.12.1992 tai ennen.

vuosi	vakuutusaika (vuotta)	Normaali eläkeikä	
		miehet	naiset
2011	15	65	62
2012	15	65	63
2013	15	65	64
2014–2020	15	65	65

Lähde: IGP 2011, Summary of Social Security and Private Employee Benefits – Greece 2011²⁵.

Taulukko 7.2b.

Vakuutuskausiin perustuva täysi eläke pitkän työuran perusteella.

vuosi	vakuutusaika (vuotta)	eläkeikä
2011	36	58
2012	37	59
2013	38	60
2014	39	60
2015–2020	40	60

Lähde: IGP 2011, Summary of Social Security and Private Employee Benefits – Greece 2011.

Nuorempien työntekijöiden eläkeikäsäännökset ovat huomattavasti yksinkertaisemmat, koska siirtymäajan muuttuvat eläkeiät pätevät vain vanhemmille ikäluokille. Alla olevaan taulukkoon on koottuna uudet eläkeiät vuonna 1993 ja jälkeen työmarkkinoille tulleille ikäluokille.

25 IGP Summary of Social Security and Private Employee Benefits – Greece 2011
http://www.igpinfo.com/igpinfo/public_documents/ss_summaries/Greece.pdf

Taulukko 7.2c.*Eläkeiät työntekijöille, joiden työura alkanut 1.1.1993 ja jälkeen.*

Normaali eläkeikä	Vakuutusaikaperusteinen eläkeikä	Varhennettu vanhuuseläke
65 vuotta sekä miehille että naisille. Eläkeikä on kuitenkin sidottu elinajanodotteen kehitykseen vuodesta 2021 lähtien.	60 vuotta, jos vähintään 40 vuotta vakuutusaikaa. Eläkeikä on kuitenkin sidottu elinajanodotteen kehitykseen vuodesta 2021 lähtien.	60 vuotta, jos minimitoimeentulo vaatimus täyttyy. Eläkettä vähennetään 6 prosenttia / vuosi, kun eläke otetaan alle 65-vuotiaana ja vakuutusaikaa vähemmän kuin 40 vuotta. Eläkeikä on kuitenkin sidottu elinajanodotteen kehitykseen vuodesta 2021 lähtien.

Lähde: IGP 2011, Summary of Social Security and Private Employee Benefits – Greece 2011.

7.2.2 Vaarallisten tai epäterveellisten ammattien eläkeikä

Kreikassa vaarallisissa tai epäterveelliseksi luokitelluissa työtehtävissä tai ammateissa työskentelevät ovat saaneet vanhassa järjestelmässä oikeuden täyteen eläkkeeseen aikaisintaan 53 (naiset) tai 55 (miehet) -vuotiaana. Vaarallisiksi tai epäterveellisiksi luokiteltuja ammatteja on vähennetty Kreikan työministeriön 23.11.2011 julkistamassa uudessa luokittelussa, jonka johdosta em. ammatteihin kuuluvien määrä on pudonnut 531 000:sta noin 365 000:een. Uudet luokitukset ovat tulleet voimaan vuoden 2012 alussa. Luokituksen mukaisten työntekijöiden eläkeikää myös nostetaan vähitellen siten, että vuodesta 2017 lähtien näissä ammateissa työskentelevien eläkeikä on 60 vuotta (naisilla vielä tietyin edellytyksin 55 vuotta) ja lisäksi eläkkeen saaminen edellyttää minimitoimeentulon täyttymistä.

7.2.3 Julkisen sektorin eläkeikämuutokset

Euroopan Unionin tuomioistuin antoi 26.5.2009 tuomion, jonka mukaan julkisen sektorin (myös sotilashenkilöstö) erilliset eläkeiät ja vakuutusaikavaatimukset miehille ja naisille ovat vastoin EU lainsäädäntöä sekä tasavertaisuusperiaatetta. Julkisella sektorilla naisten eläkeikä on ollut alimmillaan 50 vuotta, kun henkilöllä on työuraa ollut takana vähintään 25 vuotta ja hänellä on lisäksi ollut huollettavia lapsia. Yleisimmin täyden eläkkeen on saanut 60-vuotiaana. Julkisen sektorin uuden eläkelain myötä eläkeiät tulevat nousemaan yksityistä sektoria vastaaviksi, ja vuonna 2013 kaikilla julkisen sektorin työntekijöillä eläkeikä on 65 vuotta. Varhennettuna eläkkeen saa 60-vuotiaana samoin edellytyksin kuin yksityisellä sektorilla.

7.3 Muutokset rahoitukseen

Ilman vuoden 2010 eläkeuudistusta eläkemenot olisivat ennusteen mukaan²⁶ nousseet ny-

26 Kreikan valtiovarainministeriö 2011, Hellenic National Reform Programme 2011–2014 http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/nrp/nrp_greece_en.pdf

kyisestä, noin 12,4 prosentin tasosta yli 24 prosenttiin bkt:stä vuoteen 2060 mennessä. Uudistuksen myötä eläkemenon (lakisääteinen + lisäeläkkeet) ennustetaan kasvavan ainoastaan noin 2,5 prosenttiyksiköllä 14,9 prosenttiin bkt:stä vuoteen 2050 mennessä, josta lähtien sen tulisi hiljalleen madaltua. Vuoden 2010 eläkeuudistuksen sekä eläkkeiden verotusmuutosten kautta eläkejärjestelmän rahoitustasapaino pyritään saavuttamaan seuraavilla toimenpiteillä:

Etuuksien leikkaukset:

- Eläkeikien nosto 65/60 vuoteen kaikille vuoteen 2018 mennessä
- Eläke lasketaan uran keskimääräisistä tuloista (nykyjärjestelmässä uran viimeisestä viidestä vuodesta). Karttumisprosentteja myös madalletaan nykyisestä 2–3 prosentista 0,8–1,5 prosenttiin / vuosi.
- Varhaiseläkevähennyksen nosto vuositasolla 4,5 prosentista 6,0 prosenttiin
- Maksimi- ja minimieläkkeiden leikkaus
- Tiukennukset perhe-eläkkeiden saamiskriteereihin
- Tiukennukset työkyvyttömyyseläkkeiden myöntöön sekä säännölliset eläkeoikeuden uudelleen arvioinnit (alkaen v. 2011). Tavoitteena pienentää työkyvyttömyyseläkkeiden 14,5 prosentin osuutta kokonaiseläkemenoista 10 prosenttiin.
- Elinajanodotteen liittäminen eläkeikään, käyttöönotto vuodesta 2021 alkaen
- Eläkkeiden indeksikorotusten jäädyttäminen vuoteen 2015 saakka. Indeksikorotusten liittäminen tämän jälkeen 50 prosentin kuluttajahintaindeksiin sekä 50 prosentin bkt:n kasvuun. Indeksikorotus ei voi kuitenkaan ylittää kuluttajahintaindeksiä (aiemmin eläkkeiden korotukset indeksoitu julkisen sektorin eläkekorotuksiin)
- Vuotuiset 13. ja 14. eläkesuoritukset poistetaan, tilalle 800 euron lomarahaa, jos eläke alle 30 000 e/vuosi ja eläkkeensaaja yli 60 v.
- 3–10 prosentin ”solidaarisuusmaksu” yli 1 400 e/kk eläkkeille

Eläkemaksujen korotukset (IKA:an kuuluvien maksut):

- Työntekijät 6,7 % (v. 2010) → 7,6 % (v. 2015 mennessä)
- Työnantajat 13,3 % (v. 2010) → 15,4 % (v. 2015 mennessä)

Hallintokulujen leikkaukset (eläkelaitosten määrän vähennys 13:sta 3 v. 2018 mennessä):

- Jäljelle jäävät IKA (palkansaaajat), OAEE (yksityisyrittäjät) sekä OGA (maanviljelijät). IKA:n yhteyteen perustetaan kaikille laitoksille yhteinen työkyvyttömyyden arvioimiseen ja etuuksien myöntämiseen keskittyvä virasto.

Uudessa eläkejärjestelmässä valtio ei enää takaa eläke-etuuksia eläkelaitosten mahdollisten rahoitusvaikeuksien yhteydessä. Ainoastaan kansaneläkejärjestelmän etuudet taataan valtion taholta. Lisäksi edellytetään, että rahoitusvaikeuksissa eläkelaitokset joko leikkaavat maksussa olevia etuuksia tai nostavat eläkemaksuja.

Vuoden 2010 eläkeuudistuksen lisäksi Kreikan hallitus ilmoitti syyskuussa 2011 ylimääräisestä, 20 prosentin leikkauksesta maksussa oleviin yli 1 200e/kk eläkkeisiin. Lisäksi alle 55-vuotiaiden maksussa olevia eläkkeitä leikataan 40 prosentilla 1 000 e/kk ylimenevältä osalta. Parlamentti hyväksyi 6. joulukuuta 2011 vuoden 2012 budjetin ja em. eläkeleikkaukset.

7.3.1 Vuoden 2012 lisäleikkaukset

EU:n ja IMF:n Kreikan toisen lainapaketin ehtoihin liittyen parlamentti hyväksyi helmikuun viimeisenä päivänä 2012 vielä samalle vuodelle tehtäviä lisäleikkauksia eläke-etuuksiin. Kaikista yli 1 300 e/kk eläkkeistä leikataan edellisvuoden leikkausten lisäksi 10–12 prosenttia. Myös lisäeläkkeitä leikataan 10–20 prosenttia siten, että 200–250 e/kk lisäeläkkeitä leikataan 10 prosenttia, 251–300 e/kk 15 prosenttia ja yli 300 e/kk lisäeläkkeitä 20 prosenttia²⁷.

Leikkaukset suoritetaan takautuvasti tammikuusta 2012 lähtien. Kokonaisuutena uusien leikkausten summa kohoaa noin 450 miljoonaan euroon kuluvana vuonna. Kesäkuussa 2012 valmistuvassa uudessa menoselvityksessä²⁸ esitetään kuitenkin todennäköisesti lisää muutoksia ja leikkauksia eläkejärjestelmiin tai eläke-etuuksiin.

8 Norja

Norjan vanhuuseläkeuudistus tuli pääosin voimaan vuoden 2011 alusta. Eläkkeen kartuttamissäännöt ja indeksointisäännöt tulivat voimaan jo vuonna 2010. Eläke lasketaan kokonaan uuden maksuperusteisen eläkejärjestelmän mukaisesti vasta vuonna 1963 tai sen jälkeen syntyneille. Vuosina 1954–1962 syntyneiden eläke lasketaan osittain vanhojen ja osittain uusien sääntöjen mukaan. Vuosina 1943–1953 syntyneiden eläke lasketaan kokonaan vanhojen sääntöjen mukaan, mutta kaikilla edellä mainituilla ikäluokilla eläkeikä on joustava 62 ja 75 ikävuoden välillä. Eläkkeelle jäämisikä vaikuttaa eläkkeen määrään erillisen jakoluvun eli Suomea vastaavan elinaikakertoimen kautta. Eläke on mahdollista nostaa ennen 67 vuoden ikää vain, mikäli kertynyt eläke on vähintään vähimmäiseläkkeen tasoinen.

Ennen eläkeuudistusta vanhuuseläkeikä oli 67 vuotta eikä varhennusmahdollisuutta lakisääteisessä yleisessä eläkejärjestelmässä ollut. Osa-aikaeläke oli mahdollinen vasta vanhuuseläkeiän täyttämisen jälkeen. Lakisääteiset varhaiseläkejärjestelmät olivat metsätyöntekijöillä (lopetettu 2005), kalastajilla ja merimiehillä. Edelleen voimassa oleviin kalastajien ja merimiesten varhaiseläkejärjestelmiin uudistus ei tuonut merkittäviä muutoksia. Eläkeikä on kalastajilla 62 vuotta ja merimiehillä 60 vuotta.

Norjassa keskeiset työmarkkinajärjestöt ovat sopineet erillisestä varhaiseläkejärjestelmästä vuodesta 1988 lähtien (AFP, avtalefestet pensjon). Järjestelmä kattaa käytännössä kaikki julkisen sektorin palkansaajat ja arviolta noin puolet yksityisen sektorin palkansaajista. Eläkeikä oli järjestelmän tullessa voimaan (1989) 66 vuotta, jonka jälkeen eläkeikää on alennettu useaan otteeseen. Nykyinen 62 vuoden eläkeikä on ollut voimassa vuodesta 1998 lähtien.

Eläkeuudistuksen yhteydessä määräaikainen 62:n ja 67 ikävuoden välillä maksettava AFP-eläke muutettiin yksityisellä sektorilla koko työuran perusteella karttuvaksi eläkkeeksi, joka myönnetään vanhuuseläkettä täydentävänä etuutena koko eliniäksi. Julkisella sektorilla etuus on edelleen määräaikainen.

27 <http://www.eurobank.gr/Uploads/Reports/FOCUS-%20February%2021%202012.pdf>

28 Euroopan komissio, The Second Economic Adjustment Programme for Greece, March 2012. http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/occasional_paper/2012/pdf/ocp94_en.pdf Katso s. 26.

Työkyvyttömyyseläkkeiden mukauttamisesta uudistettuun vanhuuseläkejärjestelmään on annettu hallituksen lakiesitys 27.5.2011²⁹. Samalla työkyvyttömyyseläkettä uudistetaan siten, että työnteon ja etuuden yhdistäminen on nykyistä joustavampaa. Lain ehdotetaan tulevan voimaan 2015.

9 Ranska

9.1 Eläkeikä- ja vakuutusaikamuutokset

Ranskan yleisen eläkejärjestelmän mukaisen eläkkeen voi saada karttuman mukaisena joko varsinaisessa vanhuuseläkeikässä (âge taux plein) tai, jos työura on riittävän pitkä, sitä alhaisemmassa eläkeoikeuden alkamisiässä (âge legal). Jos työura jää vaadittua lyhyemmäksi, vanhuuseläkkeen saa ennen varsinaista eläkeikää, mutta karttuneeseen eläkkeeseen tehdään vähennys. Vakuutusaikaan luetaan työssäkäyntiajan lisäksi myös sairaus-, työkyvyttömyys-, äitiys-, työttömyys- ja asepalvelusaika sekä lastenhoitoaika. Vakuutusaikaa on mahdollista ”ostaa” jälkikäteen esimerkiksi ulkomaantyöskentelyn ajalta tai ajalta ennen pakolliseen järjestelmään liittymistä.

Ranskan yksityisen sektorin lakisääteisen järjestelmän eläkeikään ja vakuutusajan pituuteen kohdistuvista muutoksista on viimeksi päätetty 2010 loppuvuodesta ja vuoden 2011 loppuvuodesta tehdyillä sääntömuutoksilla.

Vuoden 2010 muutoksista päätettiin mielenosoitusten saattamana. Varsinainen vanhuuseläkeikä päätettiin nostaa asteittain 65:stä 67:ään vuoteen 2018 mennessä ja työuran pituusvaatimus vuoteen 2020 mennessä 41,5 vuoteen. Aikaisempi 60 vuoden eläkeoikeuden alkamisikä nostettiin 62 vuoteen. Muutos vaiheistettiin vuosille 2011–2018.

Kuitenkin jo vuoden 2011 marraskuussa nopeutettiin uusilla säännöksillä eläkeoikeuden alkamisiän voimaantulovaihetta siten, että eläkeoikeuden alkamisiän korotus toteutuu täysipainoisesti jo vuonna 2017.

29 Ny uføretrygd og alderspensjon til uføre. <http://www.regjeringen.no/nb/dep/ad/dok/regpubl/prop/2010-2011/prop-130-l-2010--2011.html?id=644804>

Taulukko 9.1.

Vuosina 2010 ja 2011 päätetyt yleisen eläkejärjestelmän muutokset.

Vakuutetun syntymävuosi	Eläkeoikeuden alkamisikä (âge legal) (2010)	Eläkeoikeuden alkamisikä (âge legal) 2011	Varsinainen vanhuuseläkeikä (âge taux plein) (2010)	Varsinainen vanhuuseläkeikä (âge taux plein) 2011	Työuran pituusvaatimus (durée taux plein) 2010 & 2011
1950	60 v.		65 v.		40 v. 6kk
1951 kesäkuuhun 1951 heinäkuusta	60 v. 60 v. 4 kk		65 v. 65 v. 4 kk		40 v. 9 kk
1952	60 v. 8 kk	60 v. 9 kk	65 v. 8 kk	65 v. 9 kk	41 v.
1953	61 v.	61 v. 2kk	66 v.	66 v. 2kk	41 v. 3 kk
1954	61 v. 4 kk	61 v. 7 kk	66 v. 4 kk	66 v. 7 kk	41 v. 3 kk
1955	61 v. 8 kk	62 v.	66 v. 8 kk	67 v.	41 v. 6 kk
1956 alkaen	62 v.		67 v.		(asetuksella)

Tammikuusta kesäkuuhun 2011 edellytettiin vielä 60 vuoden ikää ja heinäkuusta 2011 alkaen vuoden loppuun 60 vuoden 4 kuukauden ikää. Vähentämättömän eläkkeen saamisen edellytyksenä olevan työuran – vakuuttamisajan – pituusvaatimukseksi tuli vuoden 2011 ajalle 40 vuotta 9 kuukautta. Vuodesta 2012 alkaen karttuneen eläkkeen saaminen vähentämättömänä ennen varsinaista vanhuuseläkeikää edellyttää 41 vuoden työuraa.

Vuoden 2010 muutoksen yhteydessä aleni eläkkeen saamisikä, jos työura on alkanut 18-vuotiaana tai nuorempana ja on kestänyt edellä sanottua vaatimustakin pidemmän ajan. Näissä tapauksissa eläkkeen saa vähentämättömänä alennetusta eläkeiästä 58–60-vuotiaana.

Eräiden virkamiesryhmien hyvin varhainen 50–55 vuoden eläkeikäraja kohoaa 52–57 vuoteen 2018 mennessä.

Pakollisten Agirc- ja Arrco- lisäeläkejärjestelmien ikävaatimus on noudattanut yleisen eläkejärjestelmän ikävaatimuksen muutoksia.

CNAV:n hoitaman Ranskan yksityisen sektorin työntekijöiden valtajärjestelmänä olevan yleisen eläkejärjestelmän (*Régime Général de la Sécurité Sociale*) vuoden 2009 uusien vanhuuseläkkeiden alkamisikä jakaantui seuraavasti³⁰:

Ikä	2009 %	2010 %
Alle 56 v.	0,0	0,0
56–59 v.	3,2	5,6
60 v.	51,6	50,7
61–64 v.	23,3	23,8
65 v.	15,7	14,2
Yli 65 v.	6,1	5,6

30 Eläkeraportti 2009 ja 2010, Le ministre du travail, de l'emploi et de la santé: Les retraités et les retraites (2009, 57) ja (2010, 53).

Julkisen sektorin työntekijöiden vanhuuseläkkeelle siirtyminen alkaa muita aikaisemmin. Vuonna 2009 valtion ja paikallishallinnon, mukaan lukien julkisten sairaaloiden palveluksessa olevat, työntekijöistä noin 27 prosenttia siirtyi vanhuuseläkkeelle alle 60 vuoden ikäisenä. Sotilasammateissa olevista melkein 78 prosenttia siirtyi vanhuuseläkkeelle alle 55 vuoden ikäisenä.

Tavoitteena on saada efektiivinen eläkeikä nousemaan vuoteen 2020 mennessä yli 63 vuoteen. Vuoden 2009 miesten efektiivinen eläkeikä oli 59,1 vuotta ja naisten 59,7 vuotta (OECD).

9.2 Muutokset rahoitukseen

Vuoden 2010 muutoksella laskettiin saatavan vuonna 2011 säästöä yksityisellä sektorilla 107 000 alkavan eläkkeen osalta 220 miljoonaa euroa ja vuonna 2012 säästöä syntyisi 155 000 alkavan eläkkeen osalta 1,3 mrd. euroa. Säästö syntyy eläkemenon vähenemisestä ja maksutulon kasvamisesta.

Lisärahaa eläkkeisiin kerätään korvamerkityillä verojen korotuksilla. Ylimmän tuloluokan tuloveroastetta ja myyntivoittoveroa korotettiin 1 prosentti ja samalla poistettiin myyntivoittojen 27 000 euron verovapaa osa. Lisäksi määrättiin tavallisesti vain yritysjohdon nauttimat vapaamuotoiset ”täydennyseläkkeet” (*retraites-chapeaux*) 14 prosentin sosiaaliturvamaksun alaisiksi.

Vuoden 2010 lopulla päätettiin purkaa ennen aikaisesti Ranskan odotettavissa olevan eläkemenohuipun tasaamiseksi perustettu vanhuuseläkerahasto (*Fond de Reserve pour les Retraites, FRR*) sosiaalimenojen velkarahaston CADESin eläkejärjestelmän velkaosuuden pienentämiseksi. FRR aloitti toimintansa vuonna 2003. Rahasto piti käyttää vuosina 2020–2040. Nyt rahastoa puretaan 2,1 mrd euroa vuosittain vuosien 2011 ja 2024 välisenä aikana. Rahaston varat olivat 37 mrd. euroa vuoden 2010 lopussa. CADESin velka vuoden 2010 lopussa oli noin 87 mrd euroa. Velkaa ei ole pystytty lyhentämään halutulla tavalla kuin joiakin vuosina. Varat hankitaan sijoitusmarkkinoilta Ranskan valtion takuilla ja samalla luotto- luokituksella. Kuluvan vuoden tammikuussa Standard and Poor’s alensi luokkoluokituksen AAA:sta AA+:aan ja negatiiviseen tarkkailuun. CADESin toiminta perustuu vuonna 2004 tulleeeseen lakiin.

9.3 Työelämän muutoksia

Vuoden 2010 lainmuutoksen yhteydessä tehtiin myös työelämään vaikuttavia muutoksia. Jo 55 vuotta täyttäneen työntekijän palkkaamisesta maksetaan vuoden ajan avustuksena 14 prosenttia palkasta 2 885 euron palkkamäärään saakka.

Vähintään 50 työntekijän yritysten on sovittava työntekijöiden edustajien kanssa 50 vuotta täyttäneiden työllistämistä tai laadittava 50 vuotta täyttäneiden työllistämissuunnitelma. Sopimuksessa tai suunnitelmassa kerrotaan vanhuuseläkkeelle menevien määrä ja uusien rekrytointien määrä, vanhojen työntekijöiden suorittamasta nuorempien tutoroinnista, vanhojen työntekijöiden ammatillisesta koulutuksesta, vanhojen työntekijöiden ammatillisista riskeistä ja työskentelyolosuhteiden korjaamisesta sekä työaikajoustojen käytöstä en-

nen eläkkeelle siirtymistä. Ammattien edistämisrahasto maksaa tutorointitukea. Jos yritys ei toimi näin, sen on maksettava sakkomaksuna 1 prosentti palkkasummasta vanhuuseläkerahastoon.

10 Ruotsi

10.1 Taustaa

Ruotsissa hallitus on maaliskuussa asettanut selvitysmiehen (Ingemar Eriksson) selvittämään eläkeiän mahdollista nostoa ja mahdollisuuksia pidentää työuria³¹. Selvitystyössä tullaan kartoittamaan laaja-alaisesti sosiaalivakuutukseen liittyviä ikärajoja. Selvityksen tehtävänannossa todetaan, että nykyisellään on liian monia signaaleja sille, mitä pidetään ikään kuin asetettuna eläkkeelle siirtymisikänä. Nämä ovat ristiriidassa työuran pidentämistavoitteen kanssa. Yksi keskeinen signaali ja raja on 65 vuoden ikäraja, joka on sosiaalivakuutusetuksien myöntämislle pääsääntöisesti asetettu päteikä.

Eläkeiän noston osalta selvityksen pääpaino kohdistuu sopimuseläkkeisiin (kattavat yli 90 % palkansaajista), joista on mahdollista saada eläke aikaisintaan jo 55-vuotiaana. Samassa yhteydessä kuitenkin selvitetään myös tulisiko lakisääteistä vanhuuseläkeikää nostaa nykyisestä, joka on työeläkkeessä joustava (61 v-) ja takuueläkkeessä 65 vuotta. Lisäksi selvitetään mahdollisuudet eroamisien nostamiselle nykyisestä 67 vuodesta.

Yhtenä motiivina eläkeikien alarajojen tarkistamiselle on eläketurvan riittävyys tulevaisuudessa, mikäli eläkeiät jäävät nykyiselle tasolle eliniän pidentyessä. Työeläketurva määräytyy maksuperusteisesti ja lopullinen eläke määräytyy aktuaarisin periaattein, jolloin elinajanodote vaikuttaa suoraan maksettavan eläkkeen määrään. Elinajanodotteen jatkaessa kasvuaan, maksettava eläke jää matalaksi, mikäli vakuutettu siirtyy vanhuuseläkkeelle eläkeiän alarajan saavutettuaan. Tällöin, ilman vastaavaa pidennystä työurissa, voi syntyä myös tilanne, missä valtio joutuu tukemaan muiden tulonsiirtojen avulla matalaksi jäänyttä eläketurvaa. Pensionsmyndigheten on myös kiinnittänyt huomiota siihen, että pelkkä etuuksien myöntämislle asetettujen yläikärajojen nosto aiheuttaa valtion menojen lisäystä, mikäli vakuutetut jatkavat etuuksilla entistä pidempään ennen eläkkeelle siirtymistä.

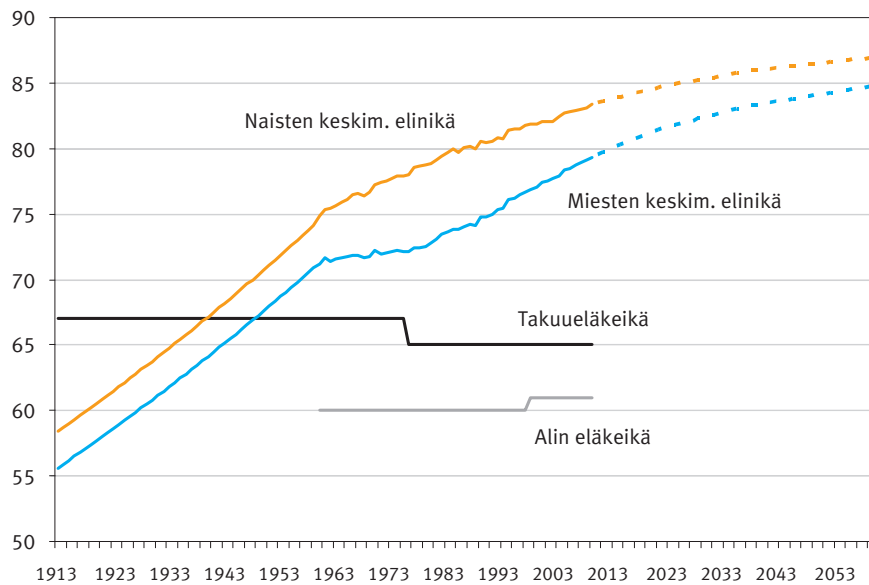
Työntekijäjärjestö LO:n raportti³² osoittaa kuinka eläketaso nykypäivänä jää selvästi matalammaksi verrattuna uudistuksen taustalla olleisiin vuoden 1995 laskelmiin. LO esittää omassa raportissaan, että eläketason korjaamiseksi rahastoeläkejärjestelmän tuotto olisi saatava nykyistä korkeammaksi, eläkemaksu olisi nostettava 22 prosenttiin nykyisestä 18,5 prosentista tai työuria tulisi saada pidennettyä ja eläkkeelle siirtymisikä saada nousemaan.

31 Kommittédirektiv 2011:34 (14.4.2011). Översyn av pensionsrelaterade åldersgränser och möjligheter för ett längre arbetsliv. http://www.sou.gov.se/kommittedirektiv/2011/dir2011_34.pdf

32 Pensionsreformen i halvtid, 2011: [http://www.lo.se/home/lo/home.nsf/unidView/815FAE3D19272D4BC12578380031A85A/\\$file/Pensionsreformen_i_halvtid.pdf](http://www.lo.se/home/lo/home.nsf/unidView/815FAE3D19272D4BC12578380031A85A/$file/Pensionsreformen_i_halvtid.pdf)

Kuvio 10.1

Elinajanodotteen kehitys vuodesta 1913 (ennuste 2010–2060) ja lakisääteiset vanhuuseläkeikä.

Lähde: Kommittédirektiv 2011:34.

Selvitysmiehen raportista piti alun perin julkaista väliraportti 16.1.2012, mutta julkaisuajankohtaa siirrettiin kolmella kuukaudella ja se julkaistiin 18.4.2012³³. Väliraportissa on tehty laaja selvitys tarpeesta, mahdollisuuksista ja esteistä pidentää ikääntyneiden työuria. Varsinaiset toimenpidesuosituksot esitellään myöhemmin loppuraportissa. Koko selvityksen pitäisi olla valmis viimeistään 1.4.2013. Selvitystyön etenemistä voi seurata sille perustetusta blogista: <http://www.pensionsaldersutredningen.blogspot.com/>.

10.2 Muutokset rahoitukseen

Ruotsin työeläkejärjestelmän vanhuuseläke on maksuperusteinen ja maksu on kiinnitetty (18,5 %), joten muutoksia sen suhteen ei ole tapahtunut. Sen sijaan maksussa olevia vanhuuseläkkeitä on jouduttu indeksointien yhteydessä tarkistamaan alaspäin jakojärjestelmän taloudellisen tasapainon heikennyttyä erityisesti vuoden 2008 finanssikriisin seurauksena. Ansioeläke aleni noin 3 prosenttia vuonna 2010 ja edelleen 4,3 prosenttia vuonna 2011.

Eläkkeiden alenemisesta johtuen valtio on verotuksellisesti kompensoinut 65 vuotta täyttäneiden eläketulojen alenemista vuosina 2009–2011. Verotuksen jälkeinen nettovaikutus on riippuvainen eläkkeen suuruudesta. Esimerkiksi, mikäli vakuutetun lakisääteinen ansiosidonnainen vanhuuseläke on keskimääräisellä tasolla eli noin 12 000 kruunua kuukaudessa vuonna 2011, on indeksin vaikutus eläkkeeseen -512 kruunua, mutta verojen jälkeen -155 kruunua kuukaudessa. Pienempituloisilla verotuksen jälkeinen vaikutus on positiivi-

³³ Längre liv, längre arbetsliv. Förutsättningar och hinder för äldre att arbeta längre. SOU 2012:28. <http://regeringen.se/sb/d/15773/a/190990>

nen. Vuodelle 2012 esillä ollut veronalennus on peruttu kansantaloudellisen epävarmuuden lisääntyttyä. Kyseiselle vuodelle työeläkkeiden indeksikorotus on 3,5 prosenttia.

11 Saksa

11.1 Eläkeikämuutokset

Vuonna 2006 päätettiin yleisen vanhuuseläkkeen eläkeiän nostosta 65 vuodesta 67 vuoteen. Myös muita eläkkeeseen liittyviä ikärajoja muuttui. Ohessa on lyhyesti esitelty pääasiallisimmat muutokset.

11.1.1 Yleinen vanhuuseläke

Saksan yleisen vanhuuseläkkeen (*Regelaltersrente*) sai 5 vuoden vähimmäisvakuuttamisajan perusteella vielä viime vuonna 65-vuotiaana. Vuodesta 2012 alkaen eläkeikä nousee syntymävuoden mukaan asteittain vuoteen 2029 mennessä 67 vuoteen alla olevan taulukossa esitetyllä tavalla.

Taulukko 11.1.

Eläkeikämuutokset Saksassa.

Syntymävuosi	Eläkeiän lisäys kk	Eläkeikä v + kk	
1947	1	65	1
1948	2	65	2
1949	3	65	3
1950	4	65	4
1951	5	65	5
1952	6	65	6
1953	7	65	7
1954	8	65	8
1955	9	65	9
1956	10	65	10
1957	11	65	11
1958	12	66	0
1959	14	66	2
1960	16	66	4
1961	18	66	6
1962	20	66	8
1963	22	66	10
1964	24	67	0

Poikkeustapauksia ovat ennen vuotta 1955 syntyneet ikäperusteella osa-aikatyöstä ennen vuotta 2007 sopineet (*Altersteilzeitarbeit*) ja ennen vuotta 1964 syntyneet kaivostyöntekijät, jotka ovat saaneet irtisanomisen jälkeen sopeutusrahaa (*Anpassungsgeld*). Heidän vanhuuseläkeikänsä pysyy 65 vuotena.

Vanhuuseläkkeen voi ottaa osa-eläkkeenä – 1/3, 1/2 tai 2/3 – tai täytenä. Mitä isompi eläkeosuus on, sitä pienemmän pitää ansiotulojen osuuden olla.

11.1.2 Pitkäaikaisesti vakuutetut

Pitkäaikaisvakuutettuja (*langjährig Versicherte*) ovat 35 vuotta vakuutettuina olleet. Saksan eläkevakuutusjärjestelmä ottaa huomioon useita työsuhteiden ulkopuolelle jääviä palkattomia jaksoja. Pitkäaikaisvakuutetut saavat hyväkseen joitakin sellaisia palkattomia aikoja, joita ei lueta yleiseen 5 vuoden vakuutusaikavaatimukseen. Tällainen vakuutettu voi saada eläkkeen 63 vuoden iästä alkaen, mutta vähennettynä 0,3 prosenttia kultakin aikaistamiskuukaudelta. Vuodesta 2012 alkaen varhennusvähennys lasketaan syntymäajan mukaisesta eläkeiästä. Ikäraja nousee vaiheittain vuonna 1949 syntyneistä alkaen 67 vuoteen. Vuonna 1949 tammikuussa syntyneillä eläkeikä nousee yhdellä kuukaudella, helmikuussa syntyneillä kahdella ja loppukuukausina syntyneillä kolmella kuukaudella. Seuraavina vuosina syntyneillä eläkeikä nousee yllä olevan taulukon mukaisesti. Enimmillään varhennusvähennys tulee olemaan 14,4 prosenttia.

Pitkäaikaisvakuutettujen poikkeustapausten eläkkeen varhentamisen ikäraja laskee. Laske tapahtuu nopeasti syntymäajan myöhentymisestä riippuvalla tavalla 63 vuodesta 62 vuoteen. Varhentamisikä laskee vaiheittain vuonna 1948 tammikuussa syntyneistä alkaen siten, että jo marraskuussa 1949 syntyneet voivat saada eläkkeen 62 vuoden ikäisenä. Vanhuuseläkeikä pysyy 65 vuotena ja varhennusvähennys lasketaan tästä lukien.

11.1.3 Erityisen pitkäaikaisesti vakuutetut

Vuodesta 2012 alkaen erityisen pitkäaikaisesti vakuutettujen vanhuuseläkkeen (*besonders langjährig Versicherte*) saa 65-vuotiaana vähentämättömänä. Erityisen pitkäaikaisesti vakuutettuja ovat 45 vuotta vakuutettuina olleet. Tässä 45 vuodessa voi olla mukana palkattomista ajoista vain alle 10-vuotiaan lapsen hoitoaika, ”omaishoito” vuosina 1992–1995, maksuhelpotettu vähäpätöinen työskentely (*geringfügige Beschäftigung*) ja korvaavat ajat (*Ersatzzeiten- esim. poliittinen vankeus*).

11.1.4 Vajaatyökykyiset

Vajaatyökykyiset (*Schwerbehinderte*) saavat vanhuuseläkkeen 60-vuotiaana 35 vuoden vakuutusajan jälkeen. Vajaatyökykyisiä ovat henkilöt, joilla on vähintään 50 prosentin haittaste. Erilaisista saamisehdoista riippuen eläkeikä vaihtelee 60–65 välillä. Alin ikäraja nousee 62 vuoteen.

11.1.5 Eläkkeen lykkääminen

Vanhuuseläkkeen alkaessa eläkeiän jälkeen eläkkeeseen tulee lykkäyskorotusta 0,5 prosenttia kultakin kuukaudelta ansiotyön jatkumisesta riippumatta.

11.2 Muutokset rahoitukseen

Saksan lakisääteisen eläkevakuutuksen vuoden 2012 maksua alennettiin 19,9 prosentista 19,6 prosenttiin. Maksun alennukseen vaikuttivat työttömyyden väheneminen ja palkkojen nousu. Eläkevakuutusmaksun maksavat työntekijä ja työnantaja puoliksi. Muut sosiaalivakuutusmaksut pysyivät ennallaan lukuunottamatta vain työnantajien maksamaa 0,04 prosentin ”palkkaturvamaksua” (*Insolvenzgeldumlage*).

Vakuutusmaksun aleneminen seurasi eläkejärjestelmän maksuvalmiuden paranemisesta vastaamaan lähes 1,5-kertaista kuukausittaista eläkemenoa. Maksua vastaavasti korotettiin, jos maksuvalmius laskisi 0,2-kertaista eläkemenoa vastaavaksi. Menettely perustuu lainsäädäntöön.

Maksun nähdään alentuvan edelleen tulevina vuosina siten, että vuonna 2014 maksu olisi 19,1 prosenttia. Työmarkkinaosapuolten näkemykset maksun alentamisesta ovat jossain määrin ristikkäiset.

Vakuutusmaksujen lisäksi Liittovaltion budjettivaroista myönnettiin vakiintuneella tavalla vuonna 2010 tukena noin 65 mrd euroa, mikä vastaa noin 29 prosenttia eläkemenoista. Ilman tukea vakuutusmaksu olisi ollut 22,1 prosenttia. Tuella kustannetaan pääasiassa palkattomien aikojen eläkkeitä.

12 Tanska

12.1 Taustaa

Vanhuus- ja varhaiseläkeikiin tehtävät uudistukset perustuvat edellisen hallituksen 13.5.2011 aikaansaamalle puolueiden väliselle laajalle sopimukselle (Aftale om senere tilbagetrækning³⁴), jota lokakuussa nimitetty uusi hallitus ei muuttanut. Sopimus pohjautuu 20.6.2006 laadittuun sopimukseen (Velfærdsaftalen³⁵). Uudessa sopimuksessa vanhuuseläkeiän ja työttömyysvakuutuksen varhaiseläkeiän mekaanista nostoa aikaistetaan 5 vuodella aiemmin sovitun verrattuna. Vuoden 1963 jälkeen syntyneiden eläkeikä sidotaan elinajanodotteen kehitykseen aiemmin sovitun mukaisesti. Lisäksi työttömyysvakuutuksesta myönnettävän varhaiseläkkeen (efterløn) tasoa korotetaan, mutta maksuaikaa lyhennetään viidestä kolmeen vuoteen ennen eläkeikää ja ikääntyneiden työkyvyttömiä toimeentulo turvataan luomalla uusi etuus (seniorførtidspension). Lakiesitykset lähetettiin kuulemiskierrokselle (høring)

34 <http://www.fm.dk/Nyheder/Pressemeddelelser/2011/05/20110513%20Aftale%20om%20senere%20tilbagetrækning.aspx>

35 <http://www.fm.dk/db/filarkiv/15159/velfaerdsaftale.pdf>

18.10.2011, jonka määräaika päättyi 8.11.2011. Kansaneläkettä ja työttömyysvakuutuksen varhaiseläkettä koskeva lakimuutos on tullut voimaan 1.1.2012³⁶.

12.2 Eläkeikämuutokset

Nykyinen kansaneläkeikä alennettiin 67:stä 65:een vuonna 2004. Nyt kansaneläkeikä nostetaan ensin takaisin 67 vuoteen vuosien 2019 ja 2022 välisenä aikana. Vuodesta 2030 alkaen eläkeikä seuraa elinajanodotteen kehitystä ja sen odotetaan siihen mennessä nousevan vuodelle. ATP-työeläke seuraa kansaneläkkeen muutosta.

Työttömyysvakuutuksen varhaiseläkeikä nostetaan 60:stä 62 vuoteen vuosien 2014 ja 2017 välisenä aikana ja edelleen 64:ään, kun varhaiseläkkeen myöntämisaikaa lyhennetään 5 vuodesta 3 vuoteen ennen vanhuuseläkeikää. Tulevaisuudessa (2027–) varhaiseläkeikä nousee elinajanodotteen mukaan. Alla olevassa taulukossa on esitetty eläkeikämuutokset ikäluokittain. 1.1.1963 ja tämän jälkeen syntyneillä eläkeikä määräytyy elinajanodotteen mukaan.

Taulukko 12.2.

Eläkeikämuutokset Tanskassa.

Syntymäaika	Kansaneläkeikä	Varhaiseläkeikä
31.12.1953 tai aiemmin	65	60
1.1.1954 – 30.6.1954	65 ½	60 ½
1.7.1954 – 31.12.1954	66	61
1.1.1955 – 30.6.1955	66 ½	61 ½
1.7.1955 – 31.12.1955	67	62
1.1.1956 – 30.6.1956	67	62 ½
1.7.1956 – 31.12.1956	67	63
...		
1.1.1959 – 30.6.1959	67	63 ½
1.7.1959 – 31.12.1959	67	64
...		
1.1.1963 -	67+ (68)	64+ (65)

Eläkeikä sidotaan 60-vuotiaan elinajanodotteen kehitykseen. Ensimmäisen kerran elinajanodote lasketaan kansaneläke- ja varhaiseläkeikään vuonna 2015 ja sen jälkeen joka viides vuosi. Mahdollinen lisäys kansaneläkeikään tulee voimaan kuitenkin vasta 15 vuoden siirty-

³⁶ LOV nr 1386 af 28/12/2011, Lov om ændring af lov om social pension (Tilbagetrækningsreform – forhøjelse af folkepensionsalder og seniorførtidspension mv.) <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=139950>

Pensionsstyrelsenin asiakirjat efterlønin muutoksista: <http://www.penst.dk/Om-Pensionsstyrelsen/Nyhedsbreve/Aktuelt%20-%20til%20a-kasser/Arkiv%20-%20Nyhedsbreve%20til%20a-kasser/2011/12/Tilbagetræknings-lovforslag-er-vedtaget.aspx>

L 19 Forslag til lov om ændring af lov om arbejdsløshedsforsikring m.v. og flere andre love. http://www.ft.dk/samling/20111/lovforslag/L19/som_vedtaget.htm#dok

määjän jälkeen, vuonna 2030. Varhaiseläkkeessä siirtymäaika on 12 vuotta ja ensimmäinen tarkistus tapahtuu 2027. Eläkeikää nostetaan joko puolella vuodella tai vuodella elinajanodotteen kehityksestä riippuen.

Elinajanodote määräytyy kahden tarkistusajankohtaa edeltävän vuoden keskiarvon perusteella eli vuonna 2015 vuosien 2013–2014 tietojen perusteella. Tilastokeskus laskee elinajanodotteen erikseen molemmille sukupuolille, mutta eläkeiän määrittelyssä käytetään näiden keskiarvoa. Viiden vuoden välein laskettavaa elinajanodotetta verrataan vuosien 2004–2005 tilanteeseen, jolloin 60 vuotiaan jäljellä oleva elinajanodote oli 21,4 vuotta. Lakiin tämä on kirjattu elinvuosien kokonaismääränä 81,4 vuotta.

Eläkeiän määrittelyssä olennaisessa asemassa on eläkkeelläoloaika, jonka tavoitteelliseksi pituudeksi eläkeikäuudistuksessa on asetettu 19 ½ vuotta. Tämä on sama kuin vuosien 1979 (varhaiseläkkeen voimaantulovuosi) ja 1995 välisenä aikana suhteellisen muuttumattomana pysynyt 60-vuotiaiden elinajanodote. Tämän jälkeen elinajanodote on kasvanut voimakkaasti vaikuttaen samalla eläkkeelläoloajan pidentymiseen (ks. esim. Oversigt over faktaark³⁷). Kansaneläkettä maksettiin kyseisenä aikana keskimäärin 14 ½ vuotta ja tätä edeltävää varhaiseläkettä 5 vuotta.

Varhaiseläkeikä määräytyy samoin kuin kansaneläkkeen vanhuuseläkeikä eli ilman erillistä indeksiä, mutta eläkeiän tarkistus on kolme vuotta aikaisemmin. Vanhuuseläkeikä määräytyy seuraavasti:

60-vuotiaan elinajanodote vuonna 2015 = Elin aika vuosina 2013–2014 + vuosien 2013/2014 ja 2025 väliselle ajalle oletettu kasvutrendi 0,6 vuotta. Esim. 81,8 + 0,6 = 82,4 vuotta

Eläkeikä 2030 = Elinajanodote – 14 ½ vuotta.

Esim. 82,4–14,5 = (67,9) ~ 68 vuotta (pyöristys lähimpään ½ vuoteen)

12.3 Ikääntyneiden työkyvyttömyyseläke (seniorførtidspension)

Edesmennyt Suomen yksilöllistä varhaiseläkettä muistuttava seniorieläke myönnetään vuodesta 2014 alkaen, kun vakuutetulla on vanhuuseläkeikään alle 5 vuotta ja työkyky on pitkän työuran seurauksena alentunut. Työuran pituus tulee olla vähintään 20–25 vuotta kokoaikatyössä. Seniorieläkkeeseen sovelletaan tavallista työkyvyttömyyseläkettä nopeampaa ja yksinkertaisempaa myöntämisprosessia. Työkyvyn arvioimiseksi ja etuuden myöntämiseksi ei ole tarpeen käydä läpi koulutusta, työkokeilua ja kuntoutusta, vaan työkyvyn arvioinnissa otetaan huomioon myös sosiaaliset tekijät. Työkyvyn tulee kuitenkin olla pysyvästi ja huomattavasti alentunut, niin ettei vakuutettu pysty elättämään itseään työssä mukaan lukien ”fleksjobit”. Kunta arvioi ja myöntää työkyvyttömyyseläkkeen viimeistään 6 kuukauden sisällä hakemuksesta.

37 Oversigt over faktaark, 13.5.2011. Finansministeriet. http://www.fm.dk/Nyheder/Pressemeddelelser/2011/05/~/_media/Files/Nyheder/Pressemeddelelser/2011/05/Senere%20tilbagetraekning/faktaark_tilbagetraekning.ashx

Eläketurvakeskuksen ajankohtaiskatsaukset vuonna 2012

01/2012 Kokonaiseläke 2012. Työeläke, kansaneläke ja verotus

02/2012 Väestön ikääntymisen ja talouskriisin vaikutuksia Euroopan maiden eläkejärjestelmiin

Eläketurvakeskus
PENSIONSSKYDDSCENTRALEN